

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ungdomsstraff och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att ungdomsstraffet permanent tas i bruk i hela landet som en påföljd för brott som någon har begått före fyllda 18 år. Det föreslås att det stiftas en lag om ungdomsstraff, som träder i kraft när den regionalt begränsade lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff upphör att gälla vid ingången av 2005. Samtidigt föreslås det att i strafflagen, brottsskadelagen och lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter görs de ändringar som lagen om ungdomsstraff förutsätter.

De bestämmelser som gäller förutsättningarna för att döma ut ungdomsstraff, vad straffet innefattar och verkställigheten av straffet, följderna av överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen och de övriga frågor som hänför sig till straffet grundar sig i princip på lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff.

Det föreslås dock att det när ungdomsstraffet nu permanentas görs ett flertal sådana ändringar jämfört med lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff som de praktiska erfarenheterna av försöket med ungdomsstraff och utlåtandena om ungdomsbrottskommissionens betänkande förutsätter. Förslagen om att utvidga användningsområdet för ungdomsstraffet till att omfatta brott som har begåtts av personer i åldern 18-20 år och om arbetstjänst samt psykisk vård och missbrukarvård inom ramen för ungdomsstraffet förutsätter en grundligare utredning och prövning, som görs i samband med den fortsatta beredningen.

Ungdomsstraffet enligt lagförslaget är fortfarande ett straff som är på samma nivå som ett villkorligt fängelsestraff men som i prak-

tiken är mer kännbart än detta och vars syfte är att effektivt förhindra återfall i brott. Enligt förslaget skall ungdomsstraffet inte längre bestå av övervakning och ungdomstjänst. I lagen sägs att verkställigheten av ett ungdomsstraff skall samordnas med stödåtgärder som främjar den dömdes livskompetens och avtjänandet av straffet. I lagen bestäms också om en preliminär verkställighetsplan och om initiativet till den. Sådan droganvändning som inverkar på verkställigheten av ungdomsstraffet förbjuds särskilt. Vid behov kan det genom utandningsprov kontrolleras att förbudet följs.

Det föreslås att påföljderna för att bryta mot villkoren i verkställighetsplanen och mot sådana föreskrifter som grundar sig på planen utvecklas. Detta är en förutsättning för att ungdomsstraffet skall vara ett fungerande straff. Enligt förslaget kan det bestämmas att en dömd som inte har infunnit sig till ett övervakarsamtal eller något annat sådant sammanträffande skall hämtas till nästa motsvarande sammanträffande. Om den dömden inte rättar sig efter en anmärkning eller om den dömden annars allvarligt bryter mot villkoren i verkställighetsplanen skall han eller hon ges en skriftlig varning. Om den dömden inte iakttar varningen förs saken till domstol. Också framöver skall domstolen kunna bestämma ett annat straff i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats, om den dömden begår en allvarlig förseelse. Enligt propositionen kan detta straff i praktiken också vara ett ovillkorligt fängelsestraff.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2005.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft vid ingången av 2005.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING.....	3
1. Inledning.....	3
2. Lagstiftning och praxis.....	5
2.1. Försökslagen och -förordningen.....	5
2.2. Sifferuppgifter som hänför sig till ungdomsstraffet	6
3. Bedömning av nuläget	8
4. De viktigaste förslagen	12
5. Propositionens verkningar	14
6. Beredningen av propositionen	15
DETALJMOTIVERING.....	16
1. Lagförslag.....	16
1.1. Lag om ändring av strafflagen	16
6 kap. Om bestämmande av straff	16
7 kap. Om gemensamt straff.....	18
Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser	18
1.2. Lag om ungdomsstraff	19
1.3. Lag om ändring av 8 § brottsskadelagen.....	37
1.4. Lag om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter.....	38
2. Närmare bestämmelser	38
3. Ikraftträdande.....	38
LAGFÖRSLAGEN.....	39
om ändring av 6 och 7 kap. strafflagen	39
om ungdomsstraff.....	41
om ändring av 8 § brottsskadelagen	46
om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	47
BILAGA.....	48
PARALLELLTEXTER.....	48
om ändring av 6 och 7 kap. strafflagen	48
om ändring av 8 § brottsskadelagen	51
om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter	52

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Den nya påföljden i frihet som är avsedd för unga utvecklades på grund av att det fanns ett behov av att göra urvalet av påföljder som avtjänas i frihet mångsidigare. Det ansågs också nödvändigt att i högre grad än förut beakta livssituationen för unga personer som döms för brott från fall till fall när straffet bestäms. I en internationell jämförelse har behandlingen av unga lagöverträdare i det finska påföljdssystemet varit relativt osmidig också efter det att ungdomsstraffet infördes på försök. Framför allt har alternativen varit få.

Det villkorliga straffet har inte som sådant ansetts uppfylla de krav som kan ställas på påföljder som ådöms unga personer, inte ens förenat med övervakning. Undersökningar visar att det bland de personer under 18 år som har dömts till villkorligt fängelse finns en liten problemgrupp, ca 10 % av de dömda, för vilken det villkorliga straffet inte fungerar som den varning som straffet är tänkt att vara. För denna grupp bör det finnas ett tillräckligt kännbart alternativ, som dock först i sista hand skall vara ovillkorligt fängelse.

För den dömda kan avtjänandet av ett ovillkorligt fängelsestraff vara förenat med omfattande skadliga verkningar såsom institutionalisering, umgänge med samhällsfientliga subkulturer, psykiska problem, stämpling som brottsling samt avbrott i studier eller arbete. Dessa faktorer försvårar återanpassningen till samhället och försämrar den dömdes möjligheter att efter frigivningen bli en laglydig medborgare.

Unga lagöverträdare som har dömts till ovillkorligt fängelsestraff återfaller enligt Brottspåföljdsverkets statistik i brott oftare och snabbare än äldre brottslingar. Cirka tre fjärdedelar av de fångar som frigives innan de fyllt 18 år och mer än hälften de fångar som frigives i åldern 18—20 år återvänder till fäng-

elset inom ett år från frigivningen. Dessutom bör man beakta att ovillkorligt fängelsestraff enligt internationella avtal och lagstiftningen i Finland endast i undantagsfall skall användas som påföljd för brott som någon har begått före fyllda 18 år.

I försöket med ungdomsstraff har man strävat efter att kombinera bestraffningsaspekten med aspekter som gäller anpassning i samhället för att förhindra återfall i brott så, att de ovan nämnda synpunkterna på villkorligt och ovillkorligt fängelsestraff samtidigt har beaktats. Syftet med ungdomsstraffet är att klart signalera att det brott som har begåtts är klandervärt. Samtidigt ges stöd och handledning inom ramen för de program som hör till ungdomsstraffet för att göra det lättare för den unga att följa reglerna i samhället. Genom det regionala försöket med ungdomsstraff har man samlat erfarenheter av i vilken riktning ett dylikt straff som är avsett för ungdomar skall utvecklas.

Lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (1058/1996, nedan försökslagen) trädde i kraft för viss tid den 1 februari 1997. Lagens giltighetstid har förlängts två gånger så att den är i kraft t.o.m. utgången av 2004. Närmare bestämmelser om verkställigheten av ungdomsstraff finns i förordningen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (1066/1996, nedan försöksförordningen).

I dag har möjligheterna att använda ungdomsstraffet begränsats regionalt. Straffet kan dömas ut i Esbo, Helsingfors, Joensuu, Tammerfors, Vanda, Vasa och Åbo tingsrätter. Inom dessa tingsrätters område bor sammanlagt ca en tredjedel av Finlands befolkning. Inom försöksområdet begås också ca en tredjedel av de brott som personer som är yngre än 18 år gör sig skyldiga till.

Försökslagens 3 § ändrades 1999 så att påföljden främst kan betraktas som ett alternativ till villkorligt fängelse. Genom lagändringen ville man betona möjligheten att ingripa när en ung person har råkat in i en

ond cirkel av brottsligt beteende även om personen i fråga inte tidigare har dömts till villkorligt fängelsestraff.

När försökslagens giltighetstid senast förlängdes vid utgången av 2001 ansåg riksdagen att det i många avseenden var problematiskt att fortsätta det regionala försöket (GrUU 59/2001 rd och LaUB 24/2001 rd). Det krav på jämlikhet som följer av de grundläggande rättigheterna förutsätter att den ojämlika behandlingen på geografiska grunder avskaffas. Redan då ansågs det att försöket pågått så länge att det borde ha funnits förutsättningar att precisera ungdomsstraffet innehållsligt och göra straffet riksomfattande.

Lagutskottet ansåg att det inte var möjligt att göra försöket rikstäckande på grund av praktiska svårigheter i anknytning till verkställigheten. Även ungdomsstraffet i sig ansågs vara behäftat med många problem och brister, i synnerhet eftersom ungdomsstraffen avbryts tämligen ofta och påföljder för överträdelse av villkoren blir aktuella. Samtidigt hänvisades det till ungdomsbrottskommissionen, som vid det laget redan hade tillsatts, och till att kommittén behövde tid för att utföra sitt arbete.

Justitieministeriet tillsatte den 10 oktober 2001 en kommission med uppgift att bereda en reform av påföljdssystemet för unga lagöverträdare (ungdomsbrottskommissionen). Kommissionen skulle bl.a. utreda om ungdomsstraffet kunde utgöra ett permanent inslag i påföljdssystemet. Till uppdraget hörde också att utveckla ungdomsstraffet på basis av erfarenheterna av försöket. Kommissionen överlämnade sitt betänkande den 6 mars 2003 (komm.bet. 2003:2). Ett sammandrag har gjorts av utlåtandena om betänkandet (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 2003:29).

I samband med ungdomsbrottskommissionens arbete gjordes en grundlig utredning av ungdomsstraffet och behoven av att utveckla straffet. Vid remissbehandlingen fick man värdefulla synpunkter på betänkandet. Det har också gjorts ett stort antal undersökningar och utredningar som gäller ungdomsstraffet. Den mest centrala av dem är undersökningen "Nuorisoraingastus 1997—2001. Uuden raingastuslajin arviointi" av Matti Marttunen

och Jukka-Pekka Takala (Rättspolitiska forskningsinstitutets publikationer 192. Helsingfors 2002). Undersökningen har använts vid beredningen av denna proposition.

Utifrån de praktiska erfarenheterna och de utlåtanden som erhållits om ungdomsbrottskommissionens betänkande råder det stor enighet om att det behövs ett ungdomsstraff eller en motsvarande påföljd som är anpassad för unga lagöverträdare och beaktar dessa personers särskilda förhållanden. Å andra sidan har det ansetts att ungdomsstraffet i detta nu kunde förbättras på många punkter.

Försökslagens förlängda giltighetstid löper ut vid utgången av 2004. Tack vare erfarenheterna av försöket och utlåtandena om ungdomsbrottskommissionens betänkande är det möjligt att fr.o.m. ingången av 2005 i hela landet permanent ta i bruk ungdomsstraffet som påföljd för brott som någon har begått före fyllda 18 år. Den lagstiftning som nu föreslås grundar sig i mycket på försökslagen. Det föreslås dock att i detta sammanhang utifrån erfarenheterna av försöket och utlåtandena görs de ändringar i försökslagen som är möjliga inom ramen för det mål som uppställts för ikraftträdandet. Syftet med dessa ändringar är ett bättre fungerande ungdomsstraff.

Justitieministeriet tillsatte den 7 oktober 2003 en arbetsgrupp som utifrån det arbete som ungdomsbrottskommissionen har utfört skall göra upp ett förslag till en regeringsproposition om revidering av lagstiftningen om behandling av brottmål som gäller unga misstänkta och påföljdssystemet för dessa misstänkta. Arbetsgruppen har tid till den 30 september 2004. Arbetsgruppen skall i sitt förslag utarbeta bestämmelser om ungdomsstraffet, som skall revideras innehållsligt. Arbetsgruppen skall särskilt överväga ungdomsbrottskommissionens förslag till hur ungdomsstraffet kunde utvecklas. Kommissionen har bl.a. föreslagit att straffets användningsområde utvidgas till att omfatta brott som har begåtts av personer i åldern 18—20 år och att ungdomsstraffet förenas med arbetstjänst samt psykisk vård och missbrukarvård. Förslagen fick i sig ett positivt bemötande vid remissbehandlingen, men de kräver noggranna ytterligare utredningar och överväganden. Det är skäl att dessa övervä-

ganden liksom även beredningen sker i samband med den helhetsbedömning av påföljdssystemet för unga som arbetsgruppen kommer att göra. Avsikten är att den regeringsproposition som arbetsgruppens arbete resulterar i skall föreläggas riksdagen 2005.

2. Lagstiftning och praxis

2.1. Försökslagen och -förordningen

Den som har begått ett brott före fyllda 18 år kan dömas till ungdomsstraff, om böter inte kan anses vara en tillräcklig påföljd och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, och dömande till ungdomsstraff skall anses motiverat för att förhindra återfall i brott och för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället. För flera brott som lagförs samtidigt döms endast ett ungdomsstraff ut. Domstolen kan även för en del av brotten döma ut ungdomsstraff och för en del bötesstraff. Enligt 6 kap. 13 § 4 mom. strafflagen (39/1889) skall, om straffet är ungdomsstraff, frihetsberövandet avräknas i skälighets mån så att det antal ungdomstjänststimmar som annars skulle dömas ut minskas.

Innan en ung person döms till ungdomsstraff prövas det om påföljden i fråga är en ändamålsenlig påföljd för honom eller henne. Förberedelsen omfattar myndighetssamarbete, framför allt mellan socialmyndigheterna och Kriminalvårdsväsendet. Under förundersökningen eller åtalsprövningen eller efter dessa gör socialmyndigheterna i allmänhet en personundersökning av den som är yngre än 18 år. Om ungdomsstraff kan komma i fråga på basis av personundersökningen, borde Kriminalvårdsväsendet dessutom göra upp en preliminär verkställighetsplan. För att domstolen skall veta vad straffet i praktiken kommer att innefatta, skall den preliminära verkställighetsplanen tillställas domstolen innan straffet bestäms. Den preliminära verkställighetsplanen kan ingå i personundersökningen eller bifogas denna.

Enligt lagen skall Kriminalvårdsväsendet, socialnämnden på den dömdes boningsort och den övervakare som förordnats för den dömda tillsammans utarbeta en verkställig-

hetsplan, i vilken det bestäms hur ofta och på vilket sätt den dömda skall hålla kontakt med sin övervakare, tidtabellen för ungdomstjänsten och på vilket sätt ungdomstjänsten skall fullgöras.

Ungdomsstraffet består av ungdomstjänst och övervakning. Till ungdomstjänst kan dömas i minst tio och högst 60 timmar och till övervakning i minst fyra månader och högst ett år.

Ungdomstjänsten innebär regelbundet oavlönat arbete under tillsyn samt uppgifter som utförs under handledning och främjar den sociala handlingsförmågan. Den oavlönade delen av ungdomstjänsten kan utföras på tjänstgöringsplatser som ordnas av offentliga sammanslutningar eller offentlighetsrättsliga föreningar eller av andra sammanslutningar eller stiftelser som inte bedriver verksamhet i vinstsyfte. De uppgifter och verksamheter inom ramen för ungdomstjänsten som syftar till att främja den dömdes sociala handlingsförmåga kan bestå av olika slags kurser och program vilkas syfte är att klarlägga den dömdes livssituation, t.ex. yrke, utbildning, arbete, fritidssysselsättningar, droganvändning, sociala tjänster, boende och skötseln av ekonomin. Inom ungdomstjänsten finns färdiga serviceprogram som kan användas. Ungdomstjänsten kan även genomföras i grupp.

Till övervakare förordnas en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet. Av särskilda skäl kan en annan person förordnas för att bistå övervakaren. Den övervakare som Kriminalvårdsväsendet förordnat skall se till att verkställighetsplanen följs. Övervakaren skall också genom att stöda och vägleda den dömda sträva efter att främja den dömdes möjligheter att klara sig utan att begå nya brott. Till övervakningen hör också att för den dömda klarlägga innebörden av brottet t.ex. genom samtal på tu man hand. Också inom övervakningen används färdiga program och verksamhet i grupp.

Inom kriminalvården har tre arbetsprogram gjorts upp för försöket med ungdomsstraff. I programmet Unga och brott struktureras de samtal som förs inom ramen för övervakningen och i programmen Unga och droger samt Unga och samhället ungdomstjänstens innehåll. För att förenhetliga övervakningen

finns en handbok för övervakaren vars syfte är att styra användningen av arbetsprogrammen.

Med hjälp av programmet "Unga och brott" försöker man genom att samtala om brotten öka den dömdes förståelse för varför han eller hon begår brott, varför det är fel att begå brott, vad brotten förorsakar offret och gärningsmannen själv samt hur man kan förebygga brottsituationer genom att utveckla alternativa handlingsätt.

Programmet "Unga och droger" syftar till att ge den dömda information om frågor i samband med droger, att hitta alternativ till missbruk och att stöda den dömda utifrån hans eller hennes behov och utgångspunkter. Programmet består av en helhet på 15 timmar som omfattar uppgifter och övningar, ett besök på en institution för missbrukarvård och träffar med före detta missbrukare.

Programmet "Unga och samhället" syftar för sin del bl.a. till att hjälpa den dömda att se sig själv som en del av samhället och få honom eller henne att förstå sina rättigheter och skyldigheter som samhällsmedborgare. Programmet läggs upp utifrån den dömdes behov och genomförs huvudsakligen som grupparbete. Verksamheten omfattar uppgifter, rollövningar, anföranden av sakkunniga och studiebesök.

Ungdomstjänststimman har i praktiken fördelats ganska jämnt mellan oavlönat arbete och andra uppgifter som främjar den sociala handlingsförmågan. Andelen oavlönat arbete var minst under det första året av försöket och har ökat fr.o.m. 1998. Å andra sidan har de timmar som avtjänats på annat sätt än genom oavlönat arbete nästan helt och hållet använts för genomgång av färdiga arbetsprogram. Av de träffar som ingår i övervakningen har ca en tredjedel använts för genomgång av arbetsprogrammet "Unga och brott". I övrigt består träffarna av annat program och av samtal.

Verkställigheten av ett ungdomsstraff skall inledas utan dröjsmål efter det att domen har blivit verkställbar. Verkställigheten av ett ungdomsstraff kan med den dömdes samtycke inledas innan domen har vunnit laga kraft, om den dömda har nöjt sig med avgörandet till den del han eller hon har dömts till ungdomsstraff.

Övervakaren skall vid behov hålla kontakt med den övervakades vårdnadshavare och med tjänstgöringsplatsen. Övervakaren skall meddela Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå hur övervakningen och ungdomstjänsten framskrider samt överträdelser av föreskrifterna i verkställighetsplanen.

Om den som har dömts till ungdomsstraff handlar i strid med verkställighetsplanen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den, skall Kriminalvårdsväsendet ge honom eller henne en skriftlig anmärkning. Om den dömda inte börjar utföra ungdomsstraffet eller avbryter straffet eller på något annat sätt grovt bryter mot villkoren i verkställighetsplanen, skall Kriminalvårdsväsendet utan dröjsmål göra en utredning om saken till allmänna åklagaren. Om åklagaren anser att den dömda har förfarit på ovan nämnt sätt, skall åklagaren föra saken till tingsrätten. Domstolen kan då bestämma att den dömdes övervakningstid förlängs med högst ett år eller döma honom eller henne till ett straff som motsvarar den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. I lagen föreskrivs inte om arten eller typen av det straff som skall dömas ut.

Om den som har dömts till ungdomsstraff skall dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som den dömda har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som den dömda har begått efter att han eller hon dömts till ungdomsstraff men före övervakningstiden har gått ut, kan den dömda för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraff dömas till ett gemensamt fängelsestraff. Från det gemensamma fängelsestraffet skall göras ett skäligt avdrag som motsvarar det redan verkställda ungdomsstraffet.

2.2. Sifferuppgifter som hänför sig till ungdomsstraffet

Antalet utdömda ungdomsstraff har varierat kraftigt från år till år. Under de första åren av försöket ökade antalet utdömda ungdomsstraff klart medan man under de senaste åren har kunnat se en ännu klarare nedgång i straffens antal. Antalet ungdomsstraff som dömdes ut 1997—2002 var 45, 45, 68, 102, 45 och 38, dvs. sammanlagt 343 straff. Under

den första hälften av 2003 dömdes 20 ungdomsstraff ut. Endast 2000 nåddes det mål på 100 ungdomsstraff per år som uppställdes när ungdomsstraffet infördes.

Variationerna i antalet ungdomsstraff har följt variationerna i antalet preliminära verkställighetsplaner. Antalet sådana planer var 2001 endast en dryg tredjedel av vad det varit föregående år. Att antalet preliminära verkställighetsplaner och därmed antalet ungdomsstraff har minskat har att göra med de många problemen som är förknippade med ungdomsstraffet. Dessa problem behandlas närmare i nästa avsnitt.

Det finns också regionala skillnader i utdömandet av ungdomsstraff, vilket man kan se i synnerhet om man jämför antalet ungdomsstraff som har dömts ut i försöksorterna med antalet invånare i respektive tingsrätts domkrets. Före utgången av 2001 hade ungdomsstraff dömts ut i försöksorterna som följer:

Esbo	10
Helsingfors.....	87
Joensuu	38
Tammerfors.....	27
Vanda.....	43
Vasa	26
Åbo	74

Stöld och misshandel är de typiska huvudbrotten som leder till ungdomsstraff. I allmänhet omfattar domarna flera brott. De som har dömts till ungdomsstraff har varit i genomsnitt 16½ år gamla när de begått brottet, medan medelåldern för de dömda är något över 17 år. När det gäller de ungdomsstraff som dömdes ut före utgången av 2001 har ungdomstjänsten uppgått till i genomsnitt 33 timmar, och övervakningen har varat i genomsnitt något under åtta månader.

Till Kriminalvårdsväsendet hade före utgången av juni 2003 kommit 334 ungdomsstraff för verkställighet, av vilka 173 avtjänats i sin helhet. Domstolen hade före den nämnda tidpunkten tvingats avbryta verkställigheten av ungdomsstraffet i 102 fall. Man hade således tvingats avbryta verkställigheten av sådana ungdomsstraff som behandlats klart (avtjänade och avbrutna straff) i ca 37 % av fallen.

Den huvudsakliga orsaken till att ett ungdomsstraff avbryts är att den dömda bryter mot villkoren i verkställighetsplanen. Bestämmelser om detta finns i försökslagens 10 och 11 §. Verkställigheten av ett ungdomsstraff måste med stöd av lagens 12 § avbrytas också när den dömda döms till ovillkorligt fängelsestraff för ett annat brott som han eller hon har begått innan övervakningstiden har gått ut. Enligt de fakta som fanns att tillgå vid utgången av 2001 grundade sig avbrytandet i 83 % av fallen (i 55 av 66 fall) på överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen. Enligt uppgifter från Kriminalvårdsväsendet är ett missbruksproblem den klart vanligaste orsaken till att ett ungdomsstraff avbryts.

Veterligen har den möjlighet att förlänga övervakningstiden som föreskrivs i 11 § 1 mom. 1 punkten i försökslagen bara i ett enda fall använts som påföljd för överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen. När ett ungdomsstraff avbryts på grund av överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen, döms i allmänhet med stöd av 2 punkten i det ovan nämnda momentet till villkorligt fängelsestraff, eventuellt i kombination med ett bötesstraff, i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. Det finns stora variationer i rättspraxis när det gäller frågan om hur många dagar villkorligt fängelse en timme oavtjänad ungdomstjänst motsvarar. T.ex. i tingsrätterna har en timme ungdomstjänst i vissa fall ansetts motsvara endast 0,8 dagar villkorligt fängelse, medan högsta domstolen i sitt avgörande 2000:87 ansåg att en timme ungdomstjänst motsvarade ett villkorligt fängelsestraff på 8 dagar. I några fall har även bötesstraff dömts ut. Åtminstone under de första åren av försöket dömdes inga ovillkorliga fängelsestraff ut i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte hade avtjänats. För de allra senaste årens del finns det inga uppgifter att tillgå om de straff som har dömts ut i stället för ungdomsstraff.

Typiskt för dem som döms till ungdomsstraff är att de återfaller i brott både under den tid straffet avtjänas och efter detta. Av de 31 unga personer som hade dömts till ungdomsstraff under försökets första år, dvs. 1997, hade 27 personer inom tre år från domen dömts för ett nytt brott till ett sådant

straff som framgår av straffregistret. Återfallsfrekvensen är mindre för dem som dömdes till ungdomsstraff 1998 och 1999, särskilt om man beaktar siffran för återfall inom ett år från domen. Av dem som dömdes till ungdomsstraff 1999 begick 40 % ett nytt brott inom ett år från domen.

3. Bedömning av nuläget

De utredningar, undersökningar och förfrågningar som gjorts samt remissyttrandena om ungdomsbrottskommissionens betänkande visar att det råder stor enighet om att ett ungdomsstraff eller någon annan motsvarande påföljd som är anpassad för unga lagöverträdare och beaktar dessa personers särskilda förhållanden behövs.

Antalet ungdomsstraff började dock minska kraftigt 2001. En förklaring till minskningen uppges vara de praktiska problemen i samband med det förfarande som tillämpas när det bestäms vem som skall dömas till ungdomsstraff. Förfarandet bygger på samarbete mellan kommunens socialmyndigheter och Kriminalvårdsväsendets anställda. En annan förklaring till att användningen av straffet har minskat är också att kriminalvårdsmyndigheterna efter de upprepade förlängningarna drabbats av en viss "mättnad" i fråga om försöket, som är arbetskrävande och har beräknats ta i anspråk ca 4 % av den totala arbetstiden inom kriminalvårdsarbetet.

Ett problem som hänför sig till frågan om vem som skall dömas till ungdomsstraff är att ca en tredjedel, dvs. en mycket stor del, av de ungdomsstraff som börjar avtjänas avbryts. Enligt uppgifter som samlats in vid Kriminalvårdsväsendet är missbruksproblemet den klart viktigaste orsaken till att straffet avbryts. De fall när straffet inte alls börjar avtjänas är få. Även återfallsfrekvensen verkar vara hög för dem som har dömts till ungdomsstraff, vilket till stor del förklaras av att de lagöverträdare som döms till ungdomsstraff är personer med många problem.

Kriminalvårdsmyndigheterna har efterlyst insatser av socialmyndigheterna, t.ex. familjearbete, i samband med verkställigheten av ungdomsstraff. Även stödet till och vården av ungdomar som har problem med narkotika eller alkohol eller psykiska problem bör ef-

fektiveras under den tid straffet avtjänas. Det anses också vara ett missförhållande att det inte finns ett tillräckligt stödnätverk för de unga efter avtjänat straff. Att ge stöd till unga personer efter avtjänat straff kan vara ett sätt att påverka antalet återfall i brott.

Å andra sidan har kriminalvårdsmyndigheterna betonat att det i allmänhet är nästan omöjligt för unga som använder tung narkotika, som lider av svåra psykiska problem

eller som har anammat en livsstil som går ut på att begå brott att klara av att avtjäna ungdomsstraffet, som förutsätter regelbundenhet och täta kontakter. Det kan vara svårt för den dömda att regelbundet avtjäna ett straff redan av den orsaken att han eller hon aldrig har arbetat eller inte på länge har gått i skola. Även den sociala situationen för den som avtjänar ett ungdomsstraff kan vara mycket svår.

En mycket stor del av de unga som har dömts till ungdomsstraff har dock gått in för att avtjäna straffet. Till denna grupp hör först och främst de dömda vilkas kriminalitet är sporadisk och obetydlig. Sådana unga som redan har varit långt inne på brottets bana men som när de närmar sig myndighetsåldern vill ändra riktningen i sitt liv är en annan grupp som bra har klarat av att avtjäna ungdomsstraffet. De har motiverats att avtjäna straffet för att de vill reda upp sin livssituation och sina praktiska angelägenheter.

Enligt kriminalvårdsmyndigheternas bedömning har en positiv utveckling fåtts till stånd i fråga om verkställigheten av ungdomsstraffet, t.ex. när det gäller utbildnings- och bostadsfrågor samt sysselsättning. Statistiken över avbrytandet av ungdomsstraffen beskriver inte nödvändigtvis den faktiska situationen i en ung persons liv. Ungdomsstraffet har i en del fall kunnat vara det som sätter i gång förändringsprocessen, trots att avtjänandet av straffet har avbrutits.

Den dömdes samtycke hänför sig till frågan om vem som skall dömas till ungdomsstraff. T.ex. samhällstjänsten förutsätter samtycke. Prognosen för att den dömda skall slutföra ungdomsstraffet är dålig, om den unga personen i fråga redan när den preliminära verkställighetsplanen görs upp eller när brottmålet behandlas i domstol meddelar att han eller hon inte kommer att avtjäna ungdomsstraffet.

Ett krav på samtycke skulle dock uppenbart i onödan begränsa användningen av ungdomsstraff.

När det gäller försöket med ungdomsstraff är det inte klart om straffet kan dömas ut också i ett sådant fall när endast en del av flera brott som behandlas samtidigt har begåtts när gärningsmannen har varit yngre än 18 år. Det är nödvändigt att avgöra denna fråga i lagen, i synnerhet eftersom antalet ungdomsstraff kommer att öka när försöket utvidgas till hela landet.

I synnerhet kriminalvårdsmyndigheterna har i flera sammanhang fäst uppmärksamhet vid ungdomsstraffets struktur och innehåll. Man har särskilt påpekat att gränsen mellan övervakning och ungdomstjänst har blivit allt diffusare. T.ex. omfattar bägge verksamhet av typen samtal. Det har föreslagits att denna indelning av ungdomsstraffet i två olika delar skall frångås. Övervakningen och ungdomstjänsten har också ansetts innebära en lika stor förlust av fritid för den unga. Ungdomstjänststimmarna har fördelat sig ganska jämnt mellan dels oavlönat arbete, dels andra uppgifter och program som främjar den sociala handlingsförmågan.

Ungdomsstraffet kan göras mer kännbart genom det oavlönade arbete som ingår i ungdomstjänsten. Samtidigt får den dömda praktiska erfarenheter och kunskaper som gör det lättare för honom eller henne att anpassa sig i arbetslivet. I praktiken har det oavlönade arbete som hör till ungdomsstraffet enligt försökslagen bestått av orientering i arbetslivet och i utförande av arbete och inte av sådant egentligt arbete som kunde jämföras med t.ex. det arbete som ingår i samhällstjänsten.

För den som har begått brott före fyllda 18 år är ett straff som är förenat med arbete ytterst problematiskt. Av naturliga skäl är arbetsförmågan och -färdigheterna på grund av bristande erfarenhet inte på en särskilt hög nivå hos en 15-åring, som precis har nått upp till åldersgränsen för straffrättsligt ansvar. Enligt erfarenheterna av den gällande försökslagen är en del av de unga som har dömts till ungdomsstraff också annars sådana att utförandet av det arbete som straffet förutsätter orsakar dem svårigheter. En ung person som inte går i skola eller studerar eller som är arbetslös saknar ofta förmågan att föl-

ja en sådan regelbunden dygnsrytm som krävs för att kunna ha ett arbete.

Det kan också uppstå svårigheter i samband med det oavlönade arbetet om den dömda har missbruksproblem eller psykiska problem. Enligt Kriminalvårdsväsendet är det inte heller lätt att hitta lämpliga arbetsplatser. Inte heller är de arbetsgivare som man redan har engagerat nödvändigtvis särskilt intresserade av att fortsätta verksamheten, om arbetet avbryts. Dessa synpunkter talar för att tyngdpunkten när det gäller det arbete som ingår i ungdomsstraffet bör läggas på orientering i arbetslivet och i utförande av arbete, i stället för på egentligt oavlönat arbete. Om den dömdes personliga egenskaper och situationen medger det kunde denna orientering även innefatta utförande av egentligt arbete. I praktiken har man redan tillämpat denna princip inom ramen för försökslagen.

Enligt försöksförordningens 11 § 1 mom. kan det oavlönade arbete som ingår i ungdomstjänsten utföras i uppgifter som ordnas av offentliga sammanslutningar eller offentlighetsrättsliga föreningar eller av andra sammanslutningar eller stiftelser som inte bedriver verksamhet i vinstsyfte. Eftersom det är fråga om verkställighet av straff finns det ingen orsak att slopa denna begränsning. Närmare bestämmelser om de platser där orienteringen ges kommer även framöver att utfärdas genom förordning av statsrådet.

Frågan om ungdomsstraffets struktur och innehåll är förknippad med straffets plats i straffsystemet. Ungdomsstraffet ingriper genom ungdomstjänsten och övervakningen djupare i en ungs person ställning än ett villkorligt fängelsestraff, som formellt är på samma nivå i påföljdssystemet som ungdomsstraffet. I denna proposition föreslås inga sådana ändringar i ungdomsstraffets innehåll som skulle innebära att man måste omvärdera straffets plats i påföljdssystemet. Saken måste övervägas på nytt, om de ovan nämnda omfattande ändringar som ungdomsbrottskommissionen har föreslagit görs i ungdomsstraffet. Ändringarna behandlas som bäst i en arbetsgrupp vid justitieministeriet.

Uppgörandet av en preliminär verkställighetsplan grundar sig endast på rekommendationerna i förarbetena till lagen och på krimi-

nalvårdsmyndigheternas interna anvisningar. Det anges således inte heller genom lag vem som skall ta initiativet till planen. Detta sakläge kan inte anses tillfredsställande.

I försökslagen finns inga bestämmelser om ställningen och uppgifterna för den person som eventuellt förordnas att bistå övervakaren. I lagen föreskrivs inte heller att den dömda är skyldig att avstå från sådan drog-användning som inverkar på verkställigheten av ungdomsstraffet och till följd av denna skyldighet kan åläggas att lämna utandningsprov, trots att missbruksproblemen är en viktig orsak till att ungdomsstraff avbryts och till att nya brott begås.

De nuvarande påföljderna för överträdelser av villkoren i verkställighetsplanen som syftar till att främja att verkställighetsplanen iakttas har inte ansetts vara lyckade och framför allt inte effektiva. En ung lagöverträdare kan utnyttja det faktum att det straff som döms ut i stället för ungdomsstraffet är lindrigare än detta. Detta beror på att ett villkorligt fängelsestraff, eventuellt tillsammans med böter, nästan alltid döms ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. T.o.m. förenat med övervakning är ett villkorligt fängelsestraff en lindrigare påföljd än ungdomsstraffet.

I lagen finns det inga bestämmelser om vilka faktorer som skall beaktas vid valet av det straff som döms ut i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte har avtjänats. I straffsystemet jämföras ungdomsstraffet med ett villkorligt fängelsestraff. Enligt förarbetena till försökslagen (RP 109/1996 rd, s. 19) kommer ett ovillkorligt fängelsestraff endast sällan i fråga i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte har avtjänats, eftersom en förutsättning för att kunna döma till ett ungdomsstraff enligt försökslagens 3 § är att det inte finns vägande skäl som kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. Eftersom brottet ursprungligen har ansetts vara sådant, skulle det enligt förarbetena i de flesta fall vara motstridigt att ändra straffet till ett ovillkorligt fängelsestraff enbart på grund av överträdelse av villkoren. I högsta domstolens avgörande 2000:87 betonas att det brott som har legat till grund för ungdomsstraffet skall beaktas vid bedömningen.

Genom ett snabbt och effektivt system för

ingripande som grundar sig på hämtning, anmärkningar och varningar går det att förebygga överträdelser av verkställighetsplanen och föreskrifter som grundar sig på den, så att något nytt straff inte behöver dömas ut. Samma resultat kan nås också genom att verkställigheten av ungdomsstraffet samordnas med olika slags stödåtgärder. I sådana fall när man trots allt blir tvungen att döma ut ett nytt straff, måste domstolen dock de facto också kunna döma till ett ovillkorligt fängelsestraff. Detta är en förutsättning för att ungdomsstraffet skall fungera i praktiken. Antalet fall när straffet avbryts eller inte alls börjar avtjänas kan väntas minska, om ett klandervärt förfarande från den dömdes sida också i praktiken kan leda till ett ovillkorligt fängelsestraff.

Att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats kan kritiseras på den grunden att ungdomsstraffet i tiden dömdes ut eftersom det ansågs att det inte fanns vägande skäl för att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff. Såväl i Finland som internationellt är man av den åsikten att ett ovillkorligt fängelsestraff skall tillgripas först i sista hand när det gäller brott som någon har begått före fyllda 18 år, eftersom ett fängelsestraff är förenat med mycket omfattande skadliga verkningar, särskilt för unga personer. Det är också möjligt att de lagöverträdare som döms till ungdomsstraff har sådana problem att det inte går att påverka deras beteende, oberoende av hur stränga påföljderna för överträdelser är.

Det bör dock noteras att den unga genom ungdomsstraffet har erbjudits en möjlighet att i frihet avtjäna en påföljd som kan väntas främja hans eller hennes möjligheter att anpassa sig i samhället. Den unga har således vid verkställigheten förfarit på ett mycket klandervärt sätt, väl medveten om hotet om ett ovillkorligt fängelsestraff. Detta gäller särskilt i sådana fall när personen i fråga redan före ungdomsstraffet har dömts till ett eller flera villkorliga fängelsestraff. Vid bedömningen av påföljderna för överträdelser skall även beaktas att ett bötesstraff, som är ett betydligt lindrigare straff än ungdomsstraffet, kan förvandlas till ovillkorligt fängelse.

Att döma en ung person till ett villkorligt fängelsestraff i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats är sällan det rätta sättet att stoppa den kriminella verksamheten i sådana fall när personen i fråga har försummat verkställigheten av ungdomsstraffet. I samband med avtjänandet av ett fängelsestraff och frigivningen kan den unga i bästa fall också få delta i sådana verksamhetsprogram och stödåtgärder som tas upp i avsnitt 6.3 i del II i ungdomsbrottskommisionens betänkande.

När det är fråga om unga personer anses ett snabbt ingripande viktigt för att betona sambandet mellan brottet och påföljden. Det är inte möjligt att göra genomförandet av ungdomsstraff snabbare än vad det är i dag. Detta beror på den tid som krävs för förundersökning, åtalsprövning och domstolsbehandling, vilka kan göras snabbare genom ett effektivt myndighetsarbete. Även den unga lagöverträdarens livssituation måste utredas innan straffet och dess innehåll kan bestämmas.

Man har redan nu försökt göra verkställigheten av ungdomsstraff snabbare genom att i försökslagens 4 § 2 mom. föreskriva att verkställigheten med den dömdes samtycke kan påbörjas innan domen har vunnit laga kraft, om den dömden har nöjt sig med avgörandet till den del han har dömts till ungdomsstraff. Det är skäl att ta in motsvarande bestämmelser också i den nya lagen.

Det är inte möjligt att med lagstiftningens hjälp göra verkställigheten av ungdomsstraffet väsentligt snabbare. T.ex. när det gäller ovillkorligt fängelse och böter utgår det nuvarande systemet för verkställighet av straff i Finland från att verkställigheten kan inledas först när domen har vunnit laga kraft eller kan verkställas som en lagakraftvunnen dom. Man bör särskilt beakta den dömdes rätt att söka ändring, som kunde omintetgöras om domen verkställdes innan den vunnit laga kraft. Enligt grundlagens 21 § skall rätten att söka ändring tryggas genom lag. Dessutom bestäms i de centrala konventionerna om de mänskliga rättigheterna om en möjlighet att få skuldfrågan prövad av högre rätt.

I verkställigheten av ungdomsstraff ingår även andra sådana faser (särskilt uppgörandet av den preliminära verkställighetsplanen)

som gör att ungdomsstraffet aldrig kan bli ett särskilt snabbt medel att ingripa i brott som begås av unga. Vid behandlingen av brottmål som gäller unga måste man också fästa uppmärksamhet vid kvaliteten och inte bara snabbheten i behandlingen. Av lagen bör dock framgå när en dom blir verkställbar.

Med tanke på förutsägbarheten när det gäller utdömande av straff och de dömdas jämlikhet bör man i mån av möjlighet försöka styra hur den del av ett ungdomsstraff som har avtjänats skall beaktas i ett straff som döms ut senare. I dag varierar praxis i mycket hög grad. En ungdomstjänsttimme har enligt uppgifter från de undersökningar som gjorts motsvarat mellan 0,8 och 4 dagar, i högsta domstolens avgörande 2000:87 t.o.m. 8 dagar, villkorligt fängelse. Trots att det inte kan anses vara ändamålsenligt att förhållandet mellan ungdomsstraffet och andra straff regleras i detalj i lagen, bör man sträva efter att ange riktlinjer för prövningen.

Enligt 8 § 3 mom. brottsskadelagen (935/1973) ersätts enligt nämnda lag bl.a. en sakskada som någon som har dömts till ungdomsstraff, medan han utför arbete eller uppgift som hör till ungdomstjänsten har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstående. Den som har ordnat tjänstgöringsplatsen skall också ersättas för vad han enligt 3 kap. 1 § 3 mom. skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående för skada som orsakats medan arbete eller uppgift som hör till ungdomstjänsten utförs. Eftersom ungdomstjänst enligt denna proposition inte längre skall ingå som en del i ungdomsstraffet, bör den ovan nämnda bestämmelsen i brottsskadelagen ändras i enlighet med detta.

Enligt 1 § 3 mom. lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter (894/1946) tillämpas den nämnda lagen även på den som utför arbete eller uppgift som hör till ungdomstjänsten. Bestämmelsen bör ändras, eftersom ungdomstjänst enligt förslaget inte längre skall ingå som en del i ungdomsstraffet.

Även vid beredningen av lagstiftning om ungdomsstraff bör beaktas grundlagens 80 § 1 mom., där det sägs att genom lag skall utfärdas bestämmelser om grunderna för indi-

videns rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag. Vid behandlingen av brottmål som gäller unga personer blir man tvungen att ingripa i misstänkta och dömda personers rättsliga ställning i så hög grad att man bör vara återhållsam med att utfärda bestämmelser på lägre nivå än i lag. Försöksförordningen innehåller bestämmelser om frågor som har så stor betydelse att det bör föreskrivas i lag om dem. Detta är fallet när det gäller t.ex. verkställighetsplanens innehåll, efterlysning, övervakarens uppgifter och den dömdes rätt att få ersättning för sådana resekostnader som hänför sig till verkställigheten av ungdomsstraffet.

4. De viktigaste förslagen

Det föreslås att ungdomsstraffet tas i bruk permanent i hela landet som påföljd för brott som har begåtts av personer som är yngre än 18 år. Det föreslås dock att det i samband med att straffet permanentas görs ett flertal sådana ändringar jämfört med den gällande försökslagen som de praktiska erfarenheterna av försöket och utlåtandena om ungdomsbrottskommissionens betänkande förutsätter. De ändringar som föreslås är sådana som är möjliga inom ramen för den tidpunkt när lagen avses träda i kraft.

Enligt det nya 2 mom. i 6 kap. 1 § strafflagen är ungdomsstraffet ett särskilt straff för ett brott som någon har begått före fyllda 18 år. Det föreslås att i den nya 10 a § 1 mom. i strafflagens 6 kap. tas in sådana bestämmelser om förutsättningarna för att döma till ungdomsstraff som i sak motsvarar försökslagens 3 § 1 mom. Om flera brott behandlas samtidigt i domstolen, kan ungdomsstraff dömas ut även om personen i fråga har begått endast en del av brotten innan han eller hon fyllde 18 år. I 6 kap. 13 § 4 mom. strafflagen föreslås en bestämmelse om avräknande av tiden för frihetsberövande från ett ungdomsstraff enligt vilken frihetsberövandet skall avräknas i skälig mån. De övriga ändringar som föreslås i strafflagen är av teknisk natur.

Det föreslås att ungdomsstraffets innehåll ändras så att indelningen i ungdomstjänst och övervakning slopas, eftersom den har visat sig vara problematisk i praktiken. Ungdoms-

straffet varar enligt förslaget i minst fyra månader och högst ett år, vilket motsvarar de övre och nedre gränser som gäller övervakningstiden för ungdomsstraffet enligt försökslagen. Trots att övervakning inte längre ingår som en del i straffet skall den dömda stå under övervakning under den tid straffet varar. Ungdomsstraffet skall i enlighet med gällande praxis bestå av övervakarsamtal, uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan och som den dömda fullföljer under övervakning samt stöd och handledning i samband med dessa. Ungdomsstraffet innefattar också övervakad orientering i arbetslivet och i utförande av arbete, om inte detta skall anses uppenbart onödigt eller är särskilt svårt att ordna.

I lagen föreslås en bestämmelse enligt vilken verkställigheten av ett ungdomsstraff skall samordnas med stödåtgärder som främjar den dömdes livskompetens och avtjänandet av straffet. I lagen föreskrivs förutom om verkställighetsplanen också om en preliminär verkställighetsplan, som skall göras upp på allmänna åklagarens eller domstolens begäran.

Bestämmelserna om verkställighet av ungdomsstraff motsvarar till stor del de bestämmelser som finns i försökslagen och -förordningen. Detta gäller bestämmelserna om inledande av verkställigheten, ansvaret för verkställigheten, efterlysning, verkställighet av flera ungdomsstraff, förordnande av en övervakare, övervakarens uppgifter, den dömdes skyldigheter och behandlingen i domstol av överträdelser.

Av särskilda skäl kan enligt den nya lagen en annan person som är lämplig för uppgiften och som ger sitt samtycke förordnas att bistå övervakaren, på samma sätt som enligt försökslagen. Denna bestämmelse är nödvändig av den anledningen att det i vissa delar av landet kan vara långt mellan Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå och den ort där den dömda bor. Under den tid försöket har pågått har sådana personer behövt anlitas endast i ett fåtal fall. Behovet kommer dock att öka när ungdomsstraffet blir riksomfattande.

I lagen föreslås också bestämmelser om uppgifterna för den person som eventuellt förordnas att bistå övervakaren, som är en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet.

Den som har förordnats att bistå övervakaren skall iaktta de anvisningar som övervakaren har givit honom eller henne för verkställigheten av ungdomsstraffet och informera övervakaren om överträdelser av villkoren i verkställighetsplanen och av sådana föreskrifter som grundar sig på den. På personen tillämpas språklagen (423/2003) och bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar.

Det föreslås att den dömdes skyldigheter kompletteras genom att det föreskrivs om ett förbud mot att använda eller vara påverkad av droger i samband med att ungdomsstraffet avtjänas. Den dömda kan åläggas att lämna utandningsprov för övervakningen av förbudet.

I lagen föreskrivs nu också för tydlighetens skull när tiden för avtjänande av ett ungdomsstraff börjar löpa. Tiden börjar löpa när verkställighetsplanen bevisligen delges den dömda. Om det inte är möjligt att slutföra avtjänandet av ett ungdomsstraff under strafftiden av orsaker som inte beror på den dömda, kan Kriminalvårdsväsendet tillfälligt avbryta verkställigheten av ungdomsstraffet för högst ett år.

För att trygga verkställigheten av ungdomsstraff och för att minska antalet fall när ungdomsstraffet avbryts föreslås det att en polisman skall kunna hämta den dömda till nästa sammanträffande av samma slag, om den dömda har uteblivit från ett övervakarsamtal eller ett motsvarande sammanträffande. Det föreslås att en dömd som bryter mot de skyldigheter som hänförs till verkställigheten av straffet skall ges en muntlig eller skriftlig anmärkning. Om den dömda inte rättar sig efter anmärkningen eller om den dömda annars allvarligt bryter mot villkoren i verkställighetsplanen eller mot sådana föreskrifter som grundar sig på planen, skall den dömda tilldelas en skriftlig varning. Om den dömda inte iakttar varningen, skall saken föras till domstol och ett nytt straff bestämmas i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats.

I lagen föreslås bestämmelser om de omständigheter som skall beaktas vid valet av det straff som skall dömas ut i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte har avtjänats. Sådana omständigheter som skall beaktas vid valet av straffart är den dömdes ålder,

hur stor den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats är, hur allvarligt det klandervärda förfarandet har varit och arten av det brott som ledde till ungdomsstraff. Om ungdomsstraffet i sin helhet eller till en mycket stor del är oavtjänat och om det även i övrigt med hänsyn till de prövningsgrunder som nämns ovan finns skäl till detta, kan också ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut.

Det föreslås att det för att ett ovillkorligt fängelsestraff skall kunna dömas ut i stället för ett ungdomsstraff som inte har avtjänats inte skall krävas sådana vägande skäl som annars krävs för att den som har begått ett brott före fyllda 18 år skall kunna dömas till ett ovillkorligt straff. Meningen är att det ovillkorliga fängelsestraffet skall vara ett faktiskt hot som leder till en effektivare verkställighet av ungdomsstraffen, så att ovillkorligt fängelse i vissa fall också skall dömas ut i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte har avtjänats.

Enligt lagförslaget skall den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats i vissa fall i skälig mån beaktas som en straffned-sättningsgrund när en person som har dömts till ungdomsstraff senare döms till ett nytt straff.

I lagen föreskrivs också om rätt för den som har förordnats att bistå övervakaren att få arvode och kostnadsersättning samt rätt för en misstänkt och den som har dömts till ungdomsstraff att få ersättning för sina resekostnader.

Det föreslås att 8 § 3 mom. brottsskadela-gen ändras så att de ändringar som jämfört med försökslagen görs i ungdomsstraffets innehåll beaktas. Ungdomstjänst skall inte längre ingå som en del i ungdomsstraffet. Ungdomsstraffet skall dock i regel innefatta orientering i arbetslivet och i utförande av arbete. En skada som har orsakats vid utförandet av arbete eller uppgifter som hör till denna orientering skall enligt bestämmelsen i fråga ersättas när de övriga villkoren som anges i bestämmelsen är uppfyllda. Det föreslås att en motsvarande ändring görs i den bestämmelse om tillämpning av den ovan nämnda lagen som finns i 1 § 3 mom. lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter.

5. Propositionens verkningar

Användningen av ungdomsstraff kommer att öka avsevärt när straffet blir riksomfattande. Avsikten är dessutom att ungdomsstraff skall dömas ut i större utsträckning än i dag också i det nuvarande försöksområdet, vilket även det kommer att öka antalet ungdomsstraff som döms ut.

När försökslagen stiftades uppskattades det att ca 100 ungdomsstraff skulle komma att dömas ut varje år. Detta mål nåddes 2000, då 102 ungdomsstraff dömdes ut. Ca en tredjedel av Finlands befolkning är bosatt inom det område som försöket med ungdomsstraff täcker, och där begås enligt Statistiska centralens uppgifter också en tredjedel av de brott där gärningsmannen är i åldern 15—17 år. Syftet med det ungdomsstraff som föreslås i denna proposition är att i mån av möjlighet avhjälpa de problem som hänför sig till det nuvarande ungdomsstraffet enligt försökslagen genom att skapa en ändamålsenligare och bättre fungerande påföljd. Med beaktande av dessa synpunkter uppskattas det att ca 300 ungdomsstraff per år kommer att dömas ut när lagen börjar tillämpas fullt ut.

Utvidgningen av ungdomsstraffet kommer att märkas vid Kriminalvårdsverket, som ansvarar för verkställigheten av ungdomsstraffet. Sådan hämtning som avses i 15 § i den föreslagna lagen om ungdomsstraff kommer att bli aktuell i uppskattningsvis något tiotal fall årligen i hela landet, vilket i sig ännu inte medför något behov av tilläggsresurser inom polisen. På basis av försöket med ungdomsstraff och verkningarna av det finns det inte anledning att tro att det skulle uppstå ett behov av tilläggsresurser t.ex. inom åklagarmyndigheterna eller domstolsverket när straffet utvidgas till hela landet. I vissa fall kommer ett ovillkorligt fängelsestraff att dömas ut i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte har avtjänats, vilket kommer att medföra en liten ökning i kostnaderna för verkställighet av fängelsestraff. Propositionen har inga nämnvärda verkningar i fråga om myndigheternas uppgifter eller myndighetsorganisationerna.

På basis av erfarenheterna av försökslagen kan man anta att antalet utdömda ungdomsstraff så småningom kommer att öka till det

antal som nämns ovan, dvs. 300 straff per år. Antalet ungdomsstraff som kommer till verkställighet uppskattas till 60, 140, 190 respektive 260 åren 2005—2008. På motsvarande sätt kommer antalet årsverken vid Kriminalvårdsväsendet under dessa år att öka med 13, 2, 5 och 10 årsverken samt kostnaderna för årsverkerna med 442 000, 68 000, 170 000 och 340 000 euro respektive år jämfört med det föregående året.

När man dessutom beaktar arvodena till de personer som bistår övervakarna, resekostnadsersättningarna till misstänkta och dömda samt de övriga kostnaderna för verkställigheten av ungdomsstraff (300 euro per verkställt straff) kommer behovet av tilläggsanslag för verkställigheten av ungdomsstraff att vara 492 000 euro 2005. Behovet av tilläggsanslag kommer 2006—2008 att vara 184 800, 314 800 och 559 200 euro respektive år jämfört med det föregående året. De totala kostnaderna för utvidgningen av ungdomsstraffet uppskattas således till sammanlagt 492 000, 676 800, 991 600 och 1 550 800 euro åren 2005—2008.

Om det påföljdssystem för överträdelser vid verkställigheten av ungdomsstraff som föreslås i denna proposition skulle leda till att ett nytt straff skulle dömas ut i vart femte fall när ett ungdomsstraff delvis är oavtjänat, skulle man bli tvungen att döma ut 60 sådana nya straff varje år. Om ett ovillkorligt fängelsestraff skulle dömas ut i en tredjedel av dessa fall skulle 20 ovillkorliga straff dömas ut varje år. Inga sådana ovillkorliga fängelsestraff kommer uppenbarligen att komma till verkställighet ännu 2005.

På basis av den del av ungdomsstraffet som i genomsnitt är oavtjänad och vad som sägs i motiveringen till 19 § i förslaget till lag om ungdomsstraff kommer det ovillkorliga fängelsestraffet i genomsnitt att uppgå till 60 dagar. Enligt fängelsestraffkommitténs (komm.bet. 2001:6) förslag skall en fånge i regel frigges villkorligt när hälften och minst 14 dagar av straffet har avtjänats. De rörliga kostnaderna per fånge och fångdag är 19 euro. På basis av dessa uppgifter kommer användningen av ovillkorliga fängelsestraff på det sätt som föreslagits att öka fångvårdsutgifterna med 11 400 euro per år fr.o.m. 2006.

6. Beredningen av propositionen

Regeringens proposition har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Propositionen grundar sig på ungdomsbrottskommissionens betänkande och de utlåtanden som erhållits om betänkandet. Betänkandet sändes på remiss till 78 myndigheter och organisationer. Av dem inkom 54 med ett utlåtande, och de flesta yttrade sig också om ungdomsstraffet. En del av yttrandena gällde sådana saker som inte tas upp i denna proposition, såsom frågan om de dömdas ålder och

huruvida ungdomsstraffet kunde förenas med arbetstjänst och psykisk vård eller missbrukarvård. Det närmare innehållet i yttrandena framgår av det sammandrag av utlåtandena som gjorts vid justitieministeriet.

Vid beredningen av regeringens proposition har man under fria former varit i kontakt med myndigheter och sakkunniga som är inkopplade på förberedelsen, utdömandet och verkställigheten av ungdomsstraff. I synnerhet Kriminalvårdsväsendet har i hög grad deltagit i beredningen av propositionen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om ändring av strafflagen

6 kap. Om bestämmande av straff

1 §. *Straffarter.* I 6 kap. 1 § strafflagen föreskrivs om straffarter. Vem som helst som är straffrättsligt ansvarig kan dömas till ett sådant allmänt straff som avses i paragrafens 1 mom. Ungdomsstraffet är ett särskilt straff som gäller en viss kategori av gärningsmän, eftersom endast den som har begått ett brott före fyllda 18 år kan dömas till detta straff. För att understryka ungdomsstraffets särskilda karaktär föreslås en separat bestämmelse om straffet i paragrafens nya 2 mom.

10 a §. *Ungdomsstraff.* Enligt 1 mom. 1 punkten kan den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år dömas till ungdomsstraff, om böter är ett otillräckligt straff med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådana den framgår av brottet och gärningsmannens tidigare brott och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut. En ytterligare förutsättning är enligt momentets 2 punkt att dömande till ungdomsstraff skall anses motiverat för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott. De föreslagna bestämmelserna grundar sig på försökslagens 3 § 1 mom.

När man överväger om ungdomsstraff skall användas skall man enligt 1 punkten utgå från en bedömning av hur klandervärdt brottet är, i enlighet med de allmänna principerna för bestämmande av straff. De centrala grunderna för bedömningen är brottets allvarlighet samt gärningsmannens skuld och tidigare brott. Dessa grunder är desamma som de som nämns i strafflagens 6 kap. 9 § 1 mom., som gäller användningen av villkorligt fängelse. Samma principer gäller vid tolkningen av grunderna. Ungdomsstraff skall övervägas om dessa grunder, som styr bedömningen av brottets klandervärdhet, förutsätter ett straff

som är strängare än böter men lindrigare än ovillkorligt fängelse. Avsikten är inte att ändra förutsättningarna för att döma ut ungdomsstraff, utan att tydligare än i försökslagen ange alla de omständigheter som skall beaktas vid prövningen och som beaktades redan under försökslagens tid. I det successivt strängare påföljdssystemet har gärningsmannens tidigare brott betydelse vid valet av straffart.

I stränghetsskalan för påföljderna placerar sig ungdomsstraffet mellan böter och ovillkorligt fängelse. Av de nuvarande straffen är det villkorliga fängelsestraffet på samma nivå. Den centrala frågan när det gäller användningen av ungdomsstraff är när man skall använda ungdomsstraff och när villkorligt fängelse. I 1 mom. 2 punkten föreskrivs om en ytterligare förutsättning särskilt med tanke på dessa valsituationer. De uppgifter som behövs vid denna prövning skall inhämtas i samband med personundersökningen.

Med brottets allvarlighet avses främst den yttre gärningsbeskrivningen, framför allt den följd som brottet har orsakat. På bedömningen av gärningens klandervärdhet eller grovhet inverkar även gärningsmannens skuld, som nämns som en straffmättningsgrund i strafflagens 6 kap. 4 §. Det är uttryckligen fråga om den skuld som framgår av gärningen och inte t.ex. gärningsmannabaserad skuld, som tar fasta på gärningsmannens leverne. Det avgörande är hur gärningsmannen förhåller sig till sin gärning, t.ex. om gärningsmannen visar tecken på hänsynslöshet eller struntar i följderna av gärningen. Med gärningsmannens tidigare brott avses brott för vilka den åtalade har dömts till straff före det aktuella brottet begicks.

Det bör noteras att man t.ex. för att avbryta en redan påbörjad kriminell utveckling kan döma en gärningsman till ungdomsstraff trots att denne inte tidigare har gjort sig skyldig till några brott, om förutsättningarna för att döma ut ungdomsstraff i övrigt uppfylls. Vid bedömningen av om det är fråga om en kriminell utveckling kan även gärningsmannens

verksamhet före den straffrättsliga ansvarsåldern beaktas.

Villkorligt fängelse med tillhörande övervakning kan komma i fråga, om en ung persons problem kan avhjälpas genom en mindre kännbar påföljd än ungdomsstraff. I dessa fall är det närmast fråga om att personen är i behov av sådan handledning och sådant stöd som ingår i den övervakning som hör till ett villkorligt fängelsestraff. Ungdomsstraff skall i sin tur användas i stället för villkorligt fängelse i sådana fall när återfallsrisken är stor. Denna risk kan bedömas utifrån gärningsmannens livssituation och de straff som han eller hon tidigare har dömts till. Det är fråga om en problemgrupp lagöverträdare för vilkas del villkorligt fängelse med tillhörande övervakning uppenbart inte är en tillräckligt effektiv varning för att de skall upphöra med den kriminella verksamheten. Detta betyder dock inte att den som döms till ungdomsstraff tidigare måste ha dömts till ett eller flera villkorliga fängelsestraff. Det kan t.ex. vara nödvändigt att gärningsmannen döms till ungdomsstraff trots att han eller hon inte tidigare har dömts till villkorliga fängelsestraff för att man skall kunna avbryta en sådan redan påbörjad kriminell utveckling som nämns ovan.

En svarande i brottmål som är yngre än 18 år kan på basis av de brott som han eller hon har begått eller av någon annan orsak vara föremål för t.o.m. mycket kännbara barnskyddsåtgärder (t.ex. vara omhändertagen på en barnskyddsanstalt) och åtgärder inom t.ex. hälso- och sjukvården i samband med dessa. I sådana fall förutsätts det inte nödvändigtvis att ungdomsstraff döms ut för att främja personens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott. Detta bör beaktas vid valet mellan villkorligt fängelse och ungdomsstraff.

Genom ungdomsstraffet minskar inte användningen av ovillkorligt fängelse som påföljd för brott som har begåtts av personer under 18 år i någon större utsträckning. Ovillkorliga fängelsestraff döms ut sällan och då oftast för så allvarliga brott att ungdomsstraff inte kommer på fråga. Ca 100 ovillkorliga fängelsestraff döms ut varje år i denna ålderskategori, av vilka 30—40 avtjänas som samhällstjänst. Längden på ett ovill-

korligt fängelsestraff är i genomsnitt ca ett år. Man bör dock notera att den bestämmelse som i detta sammanhang föreslås i paragrafens 2 mom. kan leda till att det sker en förskjutning från det ovillkorliga fängelsestraffet till ungdomsstraffet.

Svarandens samtycke krävs inte för att ungdomsstraff skall kunna dömas ut. Enligt 1 § 2 mom. i den föreslagna lagen om ungdomsstraff skall svaranden dock höras personligen innan ett ungdomsstraff döms ut.

I 2 mom. sägs att om flera brott behandlas samtidigt i domstolen, kan under de förutsättningar som anges i 1 mom. ungdomsstraff dömas ut för brotten även om gärningsmannen har begått endast en del av dem före fyllda 18 år. I försökslagen finns inte någon motsvarande bestämmelse. Särskilt den ökade användningen av ungdomsstraff till följd av denna proposition kommer att ge upphov till sådana mål som avses i 2 mom.

Eftersom ungdomsstraffet är en påföljd som avtjänas i frihet och som främjar gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället kan det ibland vara motiverat att döma ut ungdomsstraff också i sådana fall när gärningsmannen har fortsatt sin brottsliga verksamhet efter att ha fyllt 18 år. Å andra sidan är det då möjligt att döma ut ett ovillkorligt fängelsestraff även utan att det finns vägande skäl, vilket i allmänhet hindrar att ungdomsstraff används. Ungdomsstraff kan enligt förslaget inte längre dömas ut tillsammans med ett annat straff, dvs. böter. Vid valet av straffart skall såväl paragrafens 1 mom. som 6 kap. 9 § strafflagen beaktas.

I 3 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att bestämmelser om ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar finns i 2 § lagen om ungdomsstraff.

13 §. *Avräkning av tiden för frihetsberövande.* Enligt det gällande 4 mom. skall frihetsberövande i samband med ett brott som lett till ungdomsstraff beaktas så att det antal ungdomstjänsttimmar som annars skulle dömas ut minskas i skäligen mån.

Enligt propositionen slopas ungdomsstraffets indelning i övervakning och ungdomstjänst, vilket betyder att även de ungdomstjänsttimmar som nämns i strafflagens 6 kap. 13 § 4 mom. försvinner.

Det föreslås att momentet ändras så att ett

frihetsberövande i skäligen mån skall avräknas från ungdomsstraffet. I lagen finns inte bindande bestämmelser om förhållandet mellan frihetsberövande och ungdomsstraff, utan av ändamålsenlighets skull får domstolen prövningsrätt i dessa fall.

I 19 § i den föreslagna lagen om ungdomsstraff föreslås bestämmelser om hur den del av ett ungdomsstraff som redan har avtjänats skall beaktas i sådana fall när den som har dömts till ungdomsstraff döms till ett nytt straff. I motiveringen till nämnda paragraf konstateras att två ungdomsstraffdagar i regel skall motsvara en dag ovillkorligt fängelse. Eftersom det frihetsberövande som avses i strafflagens 6 kap. 13 § motsvarar frihetsberövandet i samband med ovillkorligt fängelse, kan samma förhållande tillämpas också här. En dags frihetsberövande föreslås således minska ungdomsstraffet med två dagar.

7 kap. Om gemensamt straff

4 §. *Övriga påföljder.* Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 2 mom., enligt vilket endast ett ungdomsstraff bestäms för flera brott som lagförs samtidigt. Motsvarande bestämmelser finns i dag i försökslagens 3 § 2 mom. Bestämmelsen passar till sakinnehållet bättre i strafflagens 7 kap. än i den föreslagna lagen om ungdomsstraff. Att endast ett ungdomsstraff döms ut kan motiveras med att ett gemensamt fängelsestraff eller ett gemensamt bötesstraff enligt strafflagens 7 kap. i regel döms ut om någon samtidigt skall dömas för flera brott.

Däremot föreslås i lagen inte någon sådan möjlighet att för en del av brotten döma ut ungdomsstraff och för en del bötesstraff som föreskrivs i försökslagens 3 § 2 mom. Ungdomsstraffet är ett så kännbart straff att ett särskilt bötesstraff kan anses varken nödvändigt eller ändamålsenligt. De yngsta lagöverträdarna har dessutom i allmänhet inte egna medel att betala böterna med. Ungdomsstraff och böter har inte heller i praktiken dömts ut för brott som behandlats samtidigt.

8 §. *Beaktande av ett tidigare utdömt ungdomsstraff.* I den nya 8 § i strafflagens 7 kap. föreslås bestämmelser som i hög grad motsvarar dem som finns i försökslagens 12 §

1 mom. På grund av sammanhanget passar bestämmelserna bättre i strafflagens 7 kap. än i den i propositionen föreslagna lagen om ungdomsstraff.

I paragrafen sägs att om den som har dömts till ungdomsstraff skall dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han eller hon har begått efter att ha dömts till ungdomsstraff men innan verkställigheten av straffet har upphört, kan ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraffet. Den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts skall beaktas så som föreskrivs i 19 § i den föreslagna lagen om ungdomsstraff. I den sistnämnda paragrafen har man samlat bestämmelserna om beaktande av den del av ett ungdomsstraff som redan har avtjänats i vissa fall.

Som motivering till den föreslagna paragrafen kan hänvisas till vad som sägs i förarbetena till försökslagens 12 § 1 mom. (RP 109/1996 rd, s. 19—20). Dessutom kan det konstateras att ett nytt allvarligt brott som begås medan ungdomsstraffet verkställs kan leda till att verkställigheten av straffet inte kan slutföras. Det kan när som helst medan ungdomsstraffet avtjänas bestämmas att den dömde skall sättas i rannsakningsfängelse eller att den dömde genast skall börja avtjäna ett ovillkorligt fängelsestraff som har dömts ut. I vilket fall som helst kan det i regel anses oändamålsenligt att verkställigheten av ett ungdomsstraff fortsätter om den dömde begår ett synnerligen allvarligt brott medan verkställigheten pågår.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

I 1 mom. i ikraftträdelse- och övergångsbestämmelsen föreslås lagen om ändring av strafflagen träda i kraft den 1 januari 2005, dvs. samtidigt som den föreslagna lagen om ungdomsstraff. Den föreslagna tidpunkten för ikraftträdandet har samband med att försökslagen upphör att gälla vid utgången av 2004.

I 2 mom. föreslås det att lagen tillämpas på brott som har begåtts efter det att lagen har trätt i kraft. Störst betydelse med tanke på

tillämpningen av lagen har bestämmelserna om förutsättningarna för att döma ut ungdomsstraff i den nya 10 a § i strafflagens 6 kap. Om ungdomsstraff döms ut med stöd av nämnda paragraf, skall enligt 23 § 2 mom. i den föreslagna lagen om ungdomsstraff sistnämnda lag tillämpas på straffet. Detta betyder framför allt att verkställigheten av straffet och följderna av överträdelser av villkoren i verkställighetsplanen bestäms enligt den lagen.

För tydlighetens skull bör det i övergångsbestämmelsen i 2 mom. också föreskrivas om vilken lag som skall tillämpas när en del av flera brott som behandlas samtidigt har begåtts före och en del efter ikraftträdandet. Även i dessa fall skall den föreliggande lagen om ändring av strafflagen tillämpas. Detta betyder att ungdomsstraff kan dömas ut också för brott som har begåtts före lagens ikraftträdande utanför det område som försöksverksamheten med ungdomsstraff omfattar. Bestämmelserna i 3 kap. 2 § 1 och 2 mom. strafflagen bör beaktas vid bedömningen av en sådan brottshelhet. Den nya lagen skall tillämpas i sådana fall när den för svarandens del leder till ett lindrigare slutresultat. Eftersom ett villkorligt fängelsestraff också förenat med tilläggspåföljder skall betraktas som en mindre kännbar påföljd än ungdomsstraffet, är det främst i sådana fall när alternativet är ett ovillkorligt fängelsestraff som det blir aktuellt att döma ut ungdomsstraff för en dylik brottshelhet enligt den princip om lindrigare lag som föreskrivs i 3 kap. 2 § 2 mom. strafflagen.

På brott som har begåtts innan denna lag har trätt i kraft tillämpas lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (1058/1996) också efter ikraftträdandet, om inte något annat följer av 2 mom. En övergångsbestämmelse om detta finns i 3 mom. Försökslagen kan således fortfarande tillämpas i sin helhet i sådana fall när brottet eller, om flera brott behandlas samtidigt, alla brotten har begåtts inom försöksområdet innan denna lag trätt i kraft. Utdömandet och verkställigheten av ungdomsstraffet och följderna av överträdelser av verkställighetsplanen bestäms då enligt försökslagen. Likaså skall fullföljdsdomstolarna tillämpa försökslagen i sådana fall.

I försökslagens 14 § 2 mom. föreskrivs om

tillämpningen av nämnda lag också efter 2004 i vissa fall. Efter den heltäckande övergångsbestämmelse som föreslås i 3 mom. blir övergångsbestämmelsen i försökslagen onödig. Därför föreslås det i 4 mom. att den ovan nämnda bestämmelsen i försökslagen upphävs.

1.2. Lag om ungdomsstraff

1 §. *Förutsättningar för dömande till ungdomsstraff.* I 1 mom. föreslås för tydlighetens skull en hänvisning till 6 kap. 10 a § strafflagen när det gäller förutsättningarna för dömande till ungdomsstraff.

Enligt 2 mom. skall svaranden höras personligen innan ett ungdomsstraff döms ut. En motsvarande bestämmelse finns i försökslagens 3 § 3 mom. När ett ungdomsstraff döms ut är det inte tillräckligt att svaranden ges tillfälle att bli hörd, utan det är nödvändigt att svaranden är på plats i domstolen när saken behandlas. Att svaranden hörs personligen kan vara av avgörande betydelse vid bedömningen av om ungdomsstraffet är en lämplig och ändamålsenlig påföljd.

Enligt förslaget krävs det inte heller framöver svarandens samtycke för att ungdomsstraff skall få dömas ut. Svarandens attityd utgör dock en faktor vid bedömningen av om ungdomsstraffet kan främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och förhindra återfall i brott, så som förutsätts i den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 10 a § 1 mom. 2 punkten strafflagen.

I enlighet med 12 kap. 2 § rättegångsbalken skall en minderårigs intressebevakare, vårdnadshavare eller en annan laglig företrädare ges tillfälle att bli hörd vid rättegången, eftersom t.ex. en förälder till den minderåriga kan komma med sådana synpunkter på dennes livssituation och omständigheter som är av betydelse när man överväger om ungdomsstraff skall dömas ut.

2 §. *Ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar.* Enligt paragrafen slopas indelningen av ungdomsstraffet i övervakning och ungdomstjänst, eftersom denna indelning har ansetts problematisk i praktiken. Ungdomsstraffet föreslås innefatta övervakarsamtal, uppgifter och program som främjar den soci-

ala funktionsförmågan och som fullföljs under övervakning samt stöd och handledning i samband med dessa. Ungdomsstraffet innefattar även orientering i arbetslivet och i utförande av arbete, om det inte skall anses uppenbart onödigt eller är särskilt svårt att ordna sådan. Ungdomsstraffet innehåller inslag av såväl övervakningen som ungdomstjänsten enligt försökslagen.

Enligt 1 mom. döms till ungdomsstraff i minst fyra månader och högst ett år. Ungdomsstraffets längd bestäms enligt de allmänna bestämmelserna om straffmätning i strafflagens 6 kap. Utgångspunkter vid straffmätningen är i enlighet med 4 § i det nämnda kapitlet att påföljden står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt. Också enhetligheten i straffpraxis skall beaktas. Dessutom föreskrivs i strafflagens 6 kap. om särskilda grunder med stöd av vilka ett strängare eller lindrigare straff än normalt kan dömas ut.

Enligt 2 mom. skall den dömde stå under övervakning den tid som straffet varar. Med detta avses dock inte att övervakningen skall ingå som en del i ungdomsstraffet, såsom i försökslagen. De centrala bestämmelserna i lagförslaget när det gäller övervakningens innehåll är 11 § 1 mom. 1 punkten och 12 § 1 mom., i vilka det föreskrivs om övervakarens uppgifter och den dömdes skyldigheter. Övervakaren skall övervaka att verkställighetsplanen och de föreskrifter som grundar sig på den följs. Samtalen mellan övervakaren och den dömde är centrala medel vid genomförandet av övervakningen.

I övrigt föreskrivs i 2 mom. om ungdomsstraffets innehåll på det sätt som redogörs ovan. Ungdomsstraffet är på samma sätt som straffet enligt försökslagen ett kännbarare straff än övervakningen i samband med villkorligt fängelse, som i regel består av ett fåtal månatliga träffar med övervakaren, både när det gäller antalet träffar och när det gäller straffets innehåll.

I ungdomsstraffet ingår i dag samtal mellan övervakaren och den som övervakas. Dessa samtal förs i samband med både ungdomstjänsten och övervakningen. I praktiken behandlas i allmänhet gärningsmannens livssi-

tuation samt brottet, dess följder och alternativa handlingssätt. Dessa diskussioner kan fortfarande föras under övervakarsamtalen.

Enligt 2 mom. skall ungdomsstraffet även innefatta stöd och handledning som ges både i samband med övervakarsamtalen och i samband med de uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan. Ibland framgår det först när ungdomsstraffet redan avtjänas att det finns ett praktiskt behov av sådant stöd och sådan handledning, och det blir således i allmänhet inte aktuellt att bestämma i detalj om detta t.ex. i den preliminära verkställighetsplanen.

Den sociala funktionsförmågan kan främjas genom olika slags kurser och undervisningsprogram, som kan hänföra sig t.ex. till yrke, utbildning, arbete, fritid, droganvändning och social service. Vid verkställigheten av ungdomsstraff kan man utnyttja de ovan nämnda färdiga arbetsprogram som redan används av Kriminalvårdsväsendet. Även de olika programmen för utvecklande av den kognitiva förmågan och förmågan till självbehärskning som man har praktiska erfarenheter av också vid Kriminalvårdsväsendet är användbara och på basis av internationella erfarenheter också effektiva.

De program som hänför sig till den kognitiva förmågan utgår från att lagöverträdarna saknar sådana färdigheter som krävs för att leva ett laglydigt liv och att dessa färdigheter kan läras. I de kognitiva programmen poängteras problemlösningsförmåga, självkontroll, kritiskt tänkande, sociala färdigheter, kreativt tänkande och värdediskussioner. De program som hänför sig till förmågan att hantera ilska och vrede kan för sin del användas när det är fråga om personer som lätt tappar självbehärsningen. Typiskt för programmen är att de i allmänhet genomförs som grupparbete.

Enligt förslaget skall ungdomsstraffet i regel innefatta orientering i arbetslivet och i utförande av arbete, på samma sätt som ungdomstjänsten enligt försökslagen. Orienteringen ges i praktiken främst i de ungdomsverkstäder som kommunernas ungdomsväsende driver. Det är till fördel om verksamheten i mån av möjlighet anknyter till den unga personens normala livsmiljö och fritidsysselsättningar eller andra motsvarande intressen, eftersom den då ger bättre resultat.

Enligt 22 § 2 punkten i den föreslagna lagen föreskrivs genom förordning av statsrådet närmare om de platser där orientering i arbete och i arbetslivet ges.

I undantagsfall kan orienteringen i arbetslivet och i utförandet av arbete utelämnas, om det skulle vara uppenbart onödigt eller särskilt svårt att ordna sådan. Detta gäller t.ex. sådana fall när den dömd redan har ett arbete eller när den dömdes arbetsförmåga anses dålig på grund av den dömdes ålder eller omständigheter. När det gäller straffets innehåll blir man dessutom tvungen att beakta vilka möjligheter det finns att ordna sådan orientering på orten och, i större skala, även i regionen. I sådana fall när ungdomsstraffet inte innefattar orientering i arbete, förutsätter jämlikhetsskäl att man genom verkställighetsplanen annars kan se till att straffet blir tillräckligt kännbart och effektivt.

Trots att färdiga program används vid verkställigheten och uppgifterna och programmen kan fullföljas också i grupp, skall för varje dömd fortfarande göras upp en verkställighetsplan som motsvarar den dömdes individuella behov. Planeringen och fullföljandet av uppgifterna och programmen förutsätter i praktiken ofta att sakkunniga inom olika områden anlitas för att bistå Kriminalvårdsväsendets anställda.

3 §. *Stödåtgärder i samband med ungdomsstraff.* Kriminalvårdsväsendet har fäst uppmärksamhet vid behovet av stödåtgärder inom social- och hälsovården vid verkställigheten av ungdomsstraff. Enligt uppgifter från Kriminalvårdsväsendet är orsaken till att verkställigheten av ett ungdomsstraff avbryts i allmänhet att den dömd har svårigheter som beror på ett missbruksproblem. Ofta har den dömd förutom missbruksproblem också psykiska problem. Även sociala problem som hänför sig t.ex. till den dömdes boende och försörjning kan försvåra verkställigheten av ett ungdomsstraff.

På grund av vad som sagts ovan föreslås i lagens 3 § en bestämmelse om att verkställigheten av ett ungdomsstraff skall samordnas med stödåtgärder som främjar den dömdes förmåga att ha kontroll över sitt liv och stödåtgärder som främjar avtjänandet av straffet. Stödåtgärderna hör inte till ungdomsstraffet. Försummelser som gäller dem

leder således inte till sådana åtgärder som avses i den föreslagna lagens 16 och 17 §.

När det gäller psykisk vård och missbrukarvård blir det främst fråga om åtgärder inom öppenvården. I allmänhet kommer samordningen att gälla sådana åtgärder inom social- och hälsovården som har börjat vidtas senast i samband med att socialmyndigheterna vid förundersökningen har fått kännedom om den unga personens brott. Om det finns brister i detta avseende, skall Kriminalvårdsväsendet i egenskap av den myndighet som svarar för uppgörandet av den preliminära verkställighetsplanen göra socialmyndigheterna uppmärksamma på saken innan brottmålet behandlas i domstolen och vid behov hjälpa den misstänkte att söka sig till nödvändiga stödåtgärder.

Samordningen gäller inte enbart stödåtgärder inom social- och hälsovården, utan stöd bör ges också i samband med t.ex. boende, utbildning och arbete. Förutsättningarna för att få delta i stödåtgärder och åtgärdernas innehåll bestäms enligt den speciallagstiftning som gäller dessa åtgärder. Det är viktigt att stödåtgärderna fortsätter också efter att ungdomsstraffet har avtjänats.

Domstolen bör ur personundersökningen få uppgifter även om de åtgärder som avses här och behovet av sådana. Domstolen kan då bedöma den dömdes förutsättningar att slutföra ungdomsstraffet.

4 §. *Preliminär verkställighetsplan.* I försökslagens 6 § 1 mom. föreskrivs att Kriminalvårdsväsendet, socialnämnden på den dömdes boningsort och den övervakare som förordnats för den dömd utarbetar en verkställighetsplan för ungdomsstraffet, vilken Kriminalvårdsväsendet fastställer. Enligt lagrummet kan planen endast av särskilda skäl ändras efter att den har fastställts.

Den föreslagna 4 § fyller behovet av bestämmelser om uppgörandet av en preliminär verkställighetsplan. I dag grundar sig utarbetandet av en sådan plan endast på de rekommendationer som finns i förarbetena till lagen och på kriminalvårdsmyndigheternas interna anvisningar. I lagen föreskrivs inte heller om vem som skall ta initiativet till en preliminär verkställighetsplan.

Enligt det föreslagna 1 mom. skall Kriminalvårdsväsendet på allmänna åklagarens el-

ler domstolens begäran göra upp en preliminär verkställighetsplan för ungdomsstraffet. För att förfarandet skall vara enhetligt och för att undvika oklarheter bör det föreskrivas genom lag om vem som skall ta initiativet till planen. Begäran skall framställas så snabbt som möjligt när det finns förutsättningar för en sådan. Om Kriminalvårdsväsendet på basis av omständigheter som kommit fram vid utredningen av saken anser att den misstänkte trots begäran inte skall dömas till ungdomsstraff, skall Kriminalvårdsväsendet informera den som framställt begäran om sin åsikt och ange vad den grundar sig på.

Ett ungdomsstraff döms ut på basis av den preliminära verkställighetsplanen. Kriminalvårdsväsendet skall utifrån den preliminära planen göra upp och fastställa den slutliga verkställighetsplan som avses i 5 § efter att domstolen har dömt gärningsmannen till ungdomsstraff och bestämt längden på straffet.

Den preliminära verkställighetsplan som avses i denna paragraf och indirekt också den slutliga verkställighetsplanen skall fortfarande göras upp i samarbete mellan socialmyndigheterna och Kriminalvårdsväsendet. Ett dylikt samarbete är nödvändigt dels med tanke på den förberedelse som hänför sig till bestämmandet av påföljden, dels för utredande av stödåtgärderna enligt 3 §. De uppgifter som socialmyndigheterna har fått genom personundersökningen har en central ställning i detta utredningsarbete.

Om åklagaren inte har framställt någon begäran om att en preliminär verkställighetsplan skall göras upp, kan begäran i sista hand framställas av den domstol som behandlar saken, om det av de uppgifter som erhållits vid personundersökningen eller av andra uppgifter som kommit fram före rättegången eller under huvudförhandlingen framgår att ungdomsstraffet kunde övervägas som påföljd. Om den preliminära verkställighetsplanen då inte hinner bli klar före huvudförhandlingen, måste huvudförhandlingen antingen ställas in eller skjutas upp, beroende på situationen. Detsamma gäller om det först vid huvudförhandlingen, till följd av en begäran av den misstänkte eller av någon annan orsak, kommer fram att ungdomsstraffet kunde övervägas som påföljd.

Enligt 2 *mom.* skall ungdomsstraffets huvudsakliga innehåll framgå av den preliminära verkställighetsplanen. Den preliminära verkställighetsplanen skall i så slutlig form som möjligt innehålla de omständigheter som enligt lagförslagets 5 § skall ingå i den slutliga verkställighetsplan som Kriminalvårdsväsendet gör upp och fastställer. För att saken skall kunna behandlas tillräckligt snabbt och av praktiska skäl behöver verkställighetsplanen inte föreligga i slutlig form under domstolsbehandlingen.

Enligt 3 *mom.* skall Kriminalvårdsväsendet höra den misstänkte i samband med att den preliminära verkställighetsplanen görs upp. Om den misstänkte är yngre än 18 år skall vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare dessutom ges tillfälle att bli hörd.

Det är nödvändigt att höra den misstänkte i synnerhet för att man när tidtabellen för den preliminära verkställighetsplanen görs upp skall kunna beakta t.ex. den misstänktes skolgång, studier eller arbete, så att dessa inte hindrar verkställigheten av ungdomsstraffet. Den misstänktes samtycke behöver dock inte inhämtas, eftersom detta inte krävs för att ungdomsstraff skall kunna dömas ut.

Den misstänktes samtycke krävs inte heller när det gäller detaljerna i verkställighetsplanen. Det är dock naturligt att man i mån av möjlighet tar hänsyn till den dömdes önskemål när den preliminära verksamhetsplanen görs upp. Det är inte alltid nödvändigt att träffa den misstänkte personligen. I praktiken hörs den misstänkte dock personligen vid Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå vid ett eller flera tillfällen. Oberoende av hur den misstänkte hörs skall Kriminalvårdsväsendet protokollföra de väsentliga fakta som kommer fram i samband med hörandet.

Enligt den föreslagna bestämmelsen är det ett krav att den misstänkte hörs i samband med att den preliminära verkställighetsplanen görs upp. En misstänkt som trots uppmaning vägrar att infinna sig för att höras eller som annars inte infinner sig hos kriminalvårdsmyndigheterna för att saken skall kunna utredas kan således i praktiken inte dömas till ungdomsstraff. Kravet på hörande betyder också att någon preliminär verkställighetsplan inte behöver göras upp om man inte vet

var den misstänkte vistas. Eftersom ungdomsstraffet förutsätter samarbetsförmåga och innebär ett kraftigt ingripande i en ungs persons liv, kan den misstänkte inte anses ha förutsättningar att avtjäna straffet i de ovan nämnda fallen.

Föräldrarna till en lagöverträdare som är yngre än 18 år har stor betydelse vid behandlingen av ett brott som den unga personen har begått. Detsamma gäller också vårdnadshavaren och andra lagliga företrädare för den unga personen. Det är i hög grad dessa personer som skall se till att den unga lagöverträdaren har ordnade livsvillkor, och till deras ansvar kan också komma att höra att se till att den unga har förutsättningar att avtjäna ungdomsstraffet. Dessutom kan de lagliga företrädarna komma med synpunkter som har betydelse för detaljerna i verkställighetsplanen och som den unga personen inte nödvändigtvis förstår att fästa vikt vid.

5 §. *Verkställighetsplan.* I paragrafen föreslås bestämmelser om innehållet i verkställighetsplanen för ungdomsstraffet som är mera detaljerade och på en högre författningsnivå än i dag. I dag föreskrivs i försöksförordningens 7 § att i verkställighetsplanen skall bestämmas hur ofta och på vilket sätt den som dömts till ungdomsstraff skall hålla kontakt med sin övervakare, tidtabellen för ungdomstjänsten och på vilket sätt ungdomstjänsten skall fullgöras.

Bestämmelserna i den ovan nämnda förordningen kan inte anses tillräckliga när ungdomsstraffets innehåll nu preciseras. Verkställighetsplanens innehåll är också av så stor betydelse för den som dömts till ungdomsstraff att det med hänsyn till grundlagens 80 § 1 mom. bör föreskrivas genom lag om detta.

Kriminalvårdsväsendet skall efter att ett ungdomsstraff har dömts ut göra upp och fastställa en verkställighetsplan för ungdomsstraffet. För att verkställigheten av straffet snabbt skall kunna inledas skall de åtgärder som är nödvändiga vidtas skyndsamt. De mål där verkställigheten kommer att fördröjas till följd av att den dömde har anmält missnöje och överklagat utgör undantag från denna regel. Verkställighetsplanen skall göras upp och fastställas så att verkställigheten kan inledas utan dröjsmål enligt 6 § 1 mom.

När verkställighetsplanen görs upp skall man se till att ungdomsstraffet kan avtjänas inom den strafftid som domstolen har dömt ut. Verkställigheten skall också fördelas så jämnt som möjligt under strafftiden, dock så att den dömdes förhållanden samtidigt beaktas. Man kan t.ex. effektivare utnyttja övervakarsamtalen genom att öka deras andel vid verkställigheten i sådana fall när den dömdes behov inte förutsätter att han eller hon deltar i uppgifter, program eller arbete under hela strafftiden.

Enligt 1 mom. 1 punkten skall av verkställighetsplanen framgå de föreskrifter som hänför sig till kontakterna mellan övervakaren och den dömde. Det är fråga om föreskrifter som ger övervakaren bättre möjligheter att sköta sina uppgifter enligt 11 §. Övervakarsamtalen kan också ha ett direkt samband med avtjänandet av ungdomsstraffet genom att man under samtalen fullföljer verksamhetsprogram som främjar den dömdes möjligheter att anpassa sig i samhället.

De ovan nämnda föreskrifterna kan gälla de olika sätt på vilka kontakterna sköts. Viktigast är övervakarsamtalen, men kontakterna kan också skötas t.ex. per telefon. Föreskrifterna kan dessutom hänföra sig till tidpunkterna för kontakterna och hur man kommer överens om dessa tidpunkter. Det skall finnas utrymme för flexibilitet och praktiska lösningar, och utifrån detta bestämmer övervakaren i sista hand i detalj hur kontakterna skall skötas. Man bör dock i mån av möjlighet försöka komma överens om dessa tidpunkter med den dömde.

Enligt 1 mom. 2 punkten skall av verkställighetsplanen framgå de uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan samt den del som gäller orientering i arbetslivet och i utförande av arbete. Punkten hänför sig till bestämmelsen om vad ungdomsstraffet innefattar i lagförslagets 2 § 2 mom.

Enligt 2 mom. gäller angående uppgörandet av verkställighetsplanen vad som i 4 § 3 mom. föreskrivs om hörande. Med detta avses att den dömde skall höras och att den dömdes lagliga företrädare skall ges tillfälle att bli hörd. Om den preliminära verkställighetsplan som har lagts fram för domstolen kan fastställas som slutlig verkställighets-

plan, antingen direkt eller med endast tekniska ändringar, behöver åtgärder för hörande enligt 2 mom. inte vidtas.

I 3 mom. föreslås att Kriminalvårdsväsendet efter att verkställighetsplanen har fastställts med utgångspunkt i planen kan meddela sådana föreskrifter som behövs vid verkställigheten. Av särskilda skäl kan planen dessutom ändras eller kompletteras efter att den har fastställts.

På grund av praktiska synpunkter kan man inte heller i den slutliga verkställighetsplanen bestämma om alla detaljerna vid verkställigheten på ett slutgiltigt och heltäckande sätt. Kriminalvårdsväsendet bör således ha rätt att vid behov styra verkställigheten genom föreskrifter som hänför sig till planen och som även den dömde bör iakta med stöd av 12 § 1 mom. Föreskrifterna kan t.ex. gälla de närmare tidpunkterna för övervakarsamtalen. Planen kan ändras eller kompletteras om det blir nödvändigt att göra mer omfattande ändringar i dess innehåll. Om det däremot är fråga om ett långvarigt hinder för verkställigheten, kan Kriminalvårdsväsendet tillfälligt avbryta verkställigheten med stöd av 14 § 2 mom.

Innan närmare föreskrifter meddelas eller verkställighetsplanen ändras eller kompletteras skall den dömdes önskemål samt hans eller hennes förutsättningar att iakta föreskrifterna eller den ändrade eller kompletterade planen beaktas i mån av möjlighet.

6 §. *Inledande av verkställigheten av ett ungdomsstraff.* Såsom konstaterats i det avsnitt i allmänna motiveringen som gäller bedömningen av nuläget är det i praktiken inte möjligt att göra verkställigheten snabbare än den är enligt förfarandet i försökslagen. Verkställigheten bör dock kunna ske så snabbt som möjligt för att betona sambandet mellan ett brott och det straff som följer på det. En snabb verkställighet kan också bidra till att avbryta en redan påbörjad kriminell utveckling.

I 1 mom. föreskrivs att verkställigheten skall inledas snabbt och, på motsvarande sätt som när det gäller övriga straff, om straffets verkställbarhet. Verkställigheten av ett ungdomsstraff skall inledas utan dröjsmål när domen har vunnit laga kraft eller kan verkställas som en lagakraftvunnen dom. Med

stöd av 30 kap. 22 § rättegångsbalken kan hovrättens avgörande också i ett mål som gäller utdömande av ungdomsstraff verkställas även om det inte har vunnit laga kraft.

Bestämmelsen i 2 mom. motsvarar i sak försökslagens 4 § 2 mom., med undantag av det sätt på vilket samtycke ges. Bestämmelsen har endast formulerats tydligare. Verkställigheten av ett ungdomsstraff kan på basis av tingsrättens dom inledas innan domen har vunnit laga kraft, om den dömde skriftligen samtycker till verkställigheten och har nöjt sig med domen till den del han eller hon har dömts till ungdomsstraff.

I försökslagen anges det inte hur samtycke skall ges. För att undvika bevissvårigheter föreslås det att samtycket skall ges skriftligen. Om samtycket ges skriftligen kan man också bättre försäkra sig om att den unga personen förstår innebörden av samtycket än om samtycket skulle ges muntligen.

Det föreslagna 3 mom. motsvarar i sak försökslagens 4 § 3 mom. En högre rättsinstans kan med anledning av besvär som någon annan än den dömde har anfört döma den som redan har avtjänat eller som håller på att avtjäna ett ungdomsstraff till ett annat straff. För att undvika dubbel bestraffning skall i sådana fall från det nya straffet dras av en tid som motsvarar det ungdomsstraff som redan har verkställts. Om ett nytt straff döms ut med anledning av besvär som någon annan än den dömde anför blir det i praktiken fråga om fängelsestraff. I lagens 19 § föreslås att den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats i skäligen mån skall beaktas som en straffnedsättningsgrund i dessa fall.

Enligt försökslagens 4 § 4 mom. förfaller ett ungdomsstraff, om verkställigheten inte har påbörjats sedan tre år har förflutit från den dag då den laga kraft vunna domen gavs. En likadan bestämmelse föreslås ingå i den föreliggande paragrafens 4 mom. En kort preskriptionstid för rätten till verkställighet är särskilt befogad på grund av straffets målgrupp. I synnerhet när det är fråga om unga personer är det viktigt att man strävar efter en snabb verkställighet av straff, för att gärningsmannen skall kunna se sambandet mellan påföljden och gärningen. Dessutom ökar sannolikheten för att gärningsmannen återfaller i brott och nya straff döms ut ju längre

den utsatta tiden för verkställighet är.

7 §. *Ansvar för verkställigheten av ungdomsstraff.* I paragrafen sägs att Brottsåtgärdsverket och Kriminalvårdsväsendet svarar för verkställigheten av ungdomsstraff enligt vad som föreskrivs i den föreslagna lagen och närmare genom förordning av statsrådet. Till dessa delar är läget oförändrat jämfört med verkställigheten av ungdomsstraffet i dag.

8 §. *Efterlysning.* I paragrafen sägs att om den som har dömts till ungdomsstraff inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas, skall Brottsåtgärdsverket utfärda en efterlysning av den dömd. I efterlysningen skall den dömd uppmanas att för verkställighet av ungdomsstraffet senast på utsatt dag ta kontakt med Kriminalvårdsväsendet. I efterlysningen skall nämnas att ett förfarande för att döma ut ett annat straff i stället för ungdomsstraff i annat fall inleds.

I dag finns en motsvarande bestämmelse som möjliggör efterlysning i försöksförordningens 10 §. En efterlysning hör så nära samman med individens rättigheter och skyldigheter att det med stöd av grundlagens 80 § 1 mom. bör föreskrivas om grunderna för den genom lag.

Den föreslagna bestämmelsen om efterlysning motsvarar i hög grad försöksförordningens gällande 10 §. Brottsåtgärdsverket utfärdar efterlysningen efter att Kriminalvårdsväsendet har tillställt verket de uppgifter som behövs för denna. Enligt den föreslagna paragrafens sista mening skall i efterlysningen nämnas att ett förfarande för att döma ut ett annat straff i stället för ungdomsstraff kommer att anhängiggöras, om inte den dömd senast på utsatt dag tar kontakt med Kriminalvårdsväsendet. Formuleringen är tydligare än den nuvarande formuleringen i förordningens 10 §, där det sägs att en ny behandling av ungdomsstraffet i annat fall kommer att anhängiggöras.

9 §. *Verkställighet av flera ungdomsstraff.* I dag föreskrivs om verkställighet av flera ungdomsstraff i försökslagens 5 §, som bygger på att ungdomsstraffet är indelat i övervakning och ungdomstjänst. I bestämmelsen föreskrivs om när övervakningstiden upphör och om det sammanlagda maximiantalet ungdomstjänststimmar.

I denna proposition föreslås att den principiella indelningen av ungdomsstraffet i två olika delar frångås. Detta betyder att man inte kan föreskriva om verkställighetstiderna när det gäller flera straff på samma grunder som i dag. Straffets maximilängd bör dock begränsas, så att verkställigheten inte blir oskälig i sådana fall när flera ungdomsstraff verkställs samtidigt. I praktiken är det ovanligt att flera ungdomsstraff skall verkställas samtidigt för en dömd. I princip skall man inte heller döma en och samma person till flera ungdomsstraff.

Enligt den föreslagna paragrafen skall flera ungdomsstraff som verkställs samtidigt sammanräknas vid verkställigheten. Den sammanlagda maximilängden är dock ett år och sex månader. Kriminalvårdsväsendet skall vid behov ändra verkställighetsplanen så som sammanräknandet förutsätter.

När flera ungdomsstraff verkställs samtidigt bör man överväga i vilken mån det är nödvändigt och ändamålsenligt att avtjäna sådana delar av straffen som är exakt likadana flera gånger. Det är t.ex. inte nödvändigtvis till någon nytta att den dömd fullgör något av Kriminalvårdsväsendets arbetsprogram två gånger, om programmen är identiska. Å andra sidan har även den tid som förflyter mellan fullgörandet av de olika delarna betydelse. I vilket fall som helst skall det när flera straff verkställs samtidig tillses att verkställigheten inte blir oskäligt tung för den dömd och inte utgör ett hinder för att den dömd klarar av att avtjäna straffen.

10 §. *Förordnande av övervakare.* Paragrafen motsvarar huvudsakligen bestämmelserna i försökslagens 8 § och försöksförordningens 12 §. Enligt 1 mom. fungerar en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet som övervakare för den som har dömts till ungdomsstraff. Övervakaren förordnas till uppdraget av Kriminalvårdsväsendet. Att övervakaren förordnas av Kriminalvårdsväsendet och är en av dess tjänstemän beror på att Kriminalvårdsväsendet svarar för verkställigheten av ungdomsstraff.

Enligt 2 mom. kan av särskilda skäl en annan person som är lämplig för uppgiften och som ger sitt samtycke till detta förordnas att bistå övervakaren, och till denna person kan betalas arvode och kostnadsersättning av sta-

tens medel. Övervakaren kunde t.ex. bistås av en socialarbetare. Det behöver dock inte vara fråga om en tjänsteman. Vem som helst som på grund av yrke, arbetserfarenhet och sakkunskap samt personliga egenskaper är kapabel att enligt övervakarens anvisningar bistå vid verkställigheten av ett ungdomsstraff kan komma i fråga. Det kan t.ex. vara fråga om personer som arbetar med utbildning eller inom mentalvården.

Till den del den som bistår övervakaren sköter de uppgifter som hänför sig till verkställigheten av ungdomsstraff vid sidan av sitt arbete och orsakas kostnader av uppgifterna, betalar Kriminalvårdsväsendet på ansökan arvode och kostnadsersättning för uppgifterna till honom eller henne. Enligt den föreslagna lagens 22 § 5 punkt föreskrivs genom förordning av statsrådet närmare om förfarandet vid betalning av arvode och ersättning.

Enligt 2 mom. tillämpas på den som bistår övervakaren språklagen (423/2003) och bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. När ungdomsstraffet utvidgas till hela landet betonas behovet av att tillämpa språklagen. Den som bistår en övervakare skall alltid uppfylla språkkunskapskraven enligt språklagen. Utan en uttrycklig ansvarsbestämmelse skulle inte heller de personer som inte är tjänstemän omfattas av något särskilt sanktionssystem.

11 §. *Uppgifter för övervakaren och den som förordnats att bistå övervakaren.* De bestämmelser som i paragrafen föreslås om övervakarens uppgifter motsvarar i hög grad bestämmelserna i försöksförordningens 13 §. Det är fråga om bestämmelser som hör så nära samman med verkställigheten av straff och den dömdes rättsliga ställning att det med stöd av grundlagens 80 § 1 mom. inte kan anses tillräckligt att de finns i en förordning. I paragrafen föreslås dessutom bestämmelser om uppgifterna för den som förordnats att bistå övervakaren.

Enligt 1 mom. 1 punkten skall övervakaren övervaka att verkställighetsplanen och de föreskrifter som grundar sig på den följs. Det praktiska innehållet i ungdomsstraffet enligt lagförslagets 2 § 2 mom. bestämmer övervakarens uppgifter i det enskilda fallet. De program som främjar den dömdes möjligheter

att anpassa sig i samhället fullföljs vid Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå, medan t.ex. den del av straffet som hänför sig till arbete också kan avtjänas någon annanstans. Övervakaren skall hålla kontakt med de eventuella övriga platser där straffet avtjänas. Kontakterna mellan övervakaren och den dömda omfattas av denna punkt.

Enligt 1 mom. 2 punkten skall övervakaren vid behov hålla kontakt med den dömdes lagliga företrädare, i praktiken den förälder som är vårdnadshavare. Denna skyldighet är särskilt viktig i sådana fall när den dömda verkar ha problem som försvårar verkställigheten av ungdomsstraffet. En dömd som har fyllt 18 år har i regel inte längre någon sådan företrädare som det är fråga om här.

Till övervakarens uppgifter hör enligt 1 mom. 3 punkten även att stöda och handleda den dömda också i sådana fall när stödet eller handledningen inte nödvändigtvis har något direkt samband med den verkställighetsplan som nämns i 1 punkten eller de föreskrifter som grundar sig på den. En ung persons livssituation kan t.ex. under den tid verkställigheten av ungdomsstraffet pågår förändras så att han eller hon behöver råd och anvisningar av övervakaren i samband med övervakarsamtalen.

Enligt 1 mom. 4 punkten skall övervakaren informera Kriminalvårdsväsendet om överträdelser av verkställighetsplanen och av föreskrifter som grundar sig på den. Kriminalvårdsväsendet skall då fatta beslut om att sådana åtgärder som avses i lagförslagets 16 och 17 § skall vidtas.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om uppgifterna för den som har förordnats att bistå övervakaren. Den som har förordnats att bistå övervakaren skall iakta de anvisningar om verkställigheten av ungdomsstraffet som övervakaren har meddelat honom eller henne och informera övervakaren om överträdelser av villkoren i verkställighetsplanen och överträdelser av föreskrifter som grundar sig på den.

Enligt grundlagens 124 § kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rätts-

säkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter.

Den som bistår övervakaren behöver inte vara tjänsteman. Trots att personen i fråga bistår övervakaren vid verkställigheten av straff är det inte fråga om sådan betydande utövning av offentlig makt som avses i grundlagens 124 §. Den som bistår övervakaren sköter inte sådana uppgifter som enligt paragrafens 1 mom. hör till övervakaren utan endast frågor som hänför sig till de praktiska arrangemangen vid verkställigheten, i enlighet med övervakarens anvisningar. Det kan t.ex. vara fråga om fullgörande av sådana uppgifter och program som avses i lagförslaget 2 § 2 mom.

Den som bistår övervakaren skall informera övervakaren om överträdelser som den dömda gör sig skyldig till i samband med verkställigheten, men också i dessa fall är det övervakaren som bestämmer om Kriminalvårdsväsendet skall vidta sådana åtgärder som avses i lagförslaget 16 § och som i sista hand kan leda till att ett nytt straff bestäms i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. De uppgifter som den som bistår övervakaren sköter är sådana offentliga förvaltningsuppgifter som avses i grundlagens 124 §.

Enligt 3 mom. skall övervakaren och den som har förordnats att bistå denne handla så att deras åtgärder inte medför onödig olägenhet för den dömda eller hans eller hennes närmaste.

12 §. *Den dömdes skyldigheter.* I det föreslagna 1 mom. sägs att den som har dömts till ungdomsstraff är skyldig att följa verkställighetsplanen och de föreskrifter om verkställigheten som Kriminalvårdsväsendet har meddelat med utgångspunkt i planens. Den dömda skall dessutom hålla kontakt med övervakaren så som bestäms i verkställighetsplanen.

Det föreslagna 1 mom. motsvar till innehållet huvudsakligen försökslagens 7 § 1 mom. I momentets andra mening betonas på grund av sakens viktiga betydelse särskilt den dömdes skyldighet att hålla kontakt med övervakaren, eftersom detta utgör en grundförutsättning för en fungerande verkställig-

het.

Den dömda skall avtjäna ungdomsstraffet i enlighet med verkställighetsplanen. Såsom framgår av motiveringen till 5 §, som gäller verkställighetsplanens innehåll, är det i praktiken inte möjligt att i planens bestämma om alla detaljerna vid verkställigheten på ett slutgiltigt och heltäckande sätt. Kriminalvårdsväsendet och där framför allt övervakaren kan således på basis av verkställighetsplanens meddelade föreskrifter om verkställigheten, som den dömda skall följa. Föreskrifterna skall hänföra sig till ungdomsstraffets innehåll, som framgår av verkställighetsplanen.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse som inte har någon motsvarighet i försökslagen. Den dömda får inte använda eller vara påverkad av alkohol eller andra droger under ett övervakarsamtal eller vid något annat sådant sammanträffande som avses i 2 § 2 mom. Orsaken till förslaget är framför allt att drogproblem är en viktig orsak till att verkställigheten av ett ungdomsstraff misslyckas. En motsvarande bestämmelse finns i 7 § 3 mom. lagen om samhällstjänst (1055/1996).

Drogeförbudet gäller alla de platser där den dömda enligt verkställighetsplanen avtjänar ungdomsstraffet. Den dömda är påverkad av droger på det sätt som anges i 2 mom. också när han eller hon är uppenbart påverkad av alkohol som intagits dagen innan. Droganvändningen kan ta sig uttryck i symptom på baksmälla, t.ex. darrningar.

Förutom att det redan i lagen tas in ett förbud mot att använda eller vara påverkad av droger skall ett dylikt förbud också ingå i verkställighetsplanen. Syftet med detta är att ytterligare framhålla förbudet och att informera den dömda om det. Förbudets betydelse och innehåll skall även annars särskilt framhållas för den dömda när han eller hon börjar avtjäna ungdomsstraffet och vid behov också medan straffet avtjänas.

13 §. *Övervakning av droganvändning.* Enligt den föregående paragrafens 2 mom. är den dömda skyldig att inte använda eller vara påverkad av droger vid ett sådant sammanträffande som hänför sig till verkställigheten av ungdomsstraffet. För att denna skyldighet också skall ha praktisk betydelse bör man särskilt övervaka att den fullgörs.

Om den dömde av yttre kännetecken att döma sannolikt är påverkad av alkohol eller andra droger vid ett sådant sammanträffande som verkställigheten av ungdomsstraffet kräver, skall enligt den föreslagna lagens 13 § övervakaren eller någon annan tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet anteckna observationerna av berusningstillståndet. Om det misstänks att berusningen beror på alkohol, kan en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet ålägga den dömde att lämna utandningsprov. Motsvarande bestämmelser finns i 7 a § lagen om samhällstjänst.

Typiska yttre kännetecken vid ett berusningstillstånd är att blicken avviker från det normala, osäker gång, sludrande tal och alkohollukt. I princip är det övervakaren som skall göra observationerna av berusningstillståndet och anteckna dem. Om övervakaren inte är närvarande vid sammanträffandet i fråga, kan de åtgärder som gäller övervakningen av droganvändning även vidtas av någon annan tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet. Kravet på sakkunskap och ansvar samt den dömdes rättsskydd i dessa situationer förutsätter att observationerna uttryckligen antecknas av en av Kriminalvårdsväsendets tjänstemän.

Enligt 10 § kan även en annan person än en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet förordnas att bistå övervakaren. I praktiken kommer det att uppstå situationer när observationerna av berusningstillståndet görs av en sådan person och det inte finns någon möjlighet att få övervakaren eller en annan tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet till platsen. I dessa fall kan även denna person göra observationerna och underrätta Kriminalvårdsväsendet om dem. Detta förfarande skall inte betraktas som betydande utövning av offentlig makt, eftersom åtgärderna inte leder till att ett sådant förfarande som avses i 16 § inleds. Även de observationer som har gjorts av den som bistår övervakaren och anteckningarna om dem har dock betydelse när det görs en helhetsbedömning av den dömdes förfarande. Den tjänsteman som gör anteckningarna skall kontrollera att observationerna stämmer t.ex. genom att höra den dömde.

I den föreslagna paragrafen föreskrivs också om en skyldighet att lämna utandningsprov. Provet görs med alkometer och utförs

av en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet. Den dömde kan inte tvingas att lämna ett sådant prov, men en vägran kan i kombination med andra observationer av berusningstillståndet inverka på helhetsbedömningen av detta.

14 §. *Tiden för avtjänande av ett ungdomsstraff.* I försökslagens 2 § 3 mom. föreskrivs att övervakningstiden börjar när verkställighetsplanen fastställs. Enligt den föreslagna lagen slopas övervakningstiden när det gäller ungdomsstraffet. I 1 mom. sägs att tiden för avtjänande av ett ungdomsstraff börjar löpa när verkställighetsplanen delges. Denna tidpunkt motsvarar Kriminalvårdsväsendets praxis. Verkställighetsplanen delges den dömde bevisligen mot underskrift.

I 2 mom. föreslås en möjlighet att tillfälligt avbryta verkställigheten av ett ungdomsstraff. Detta gäller sådana fall när den dömde på grund av ett hinder som uppenbarat sig under verkställigheten (t.ex. obligatorisk vistelse utomlands, sjukdom eller vård på anstalt) inte kan avtjäna hela ungdomsstraffet under strafftiden och orsaken till detta inte är en i 16 § 3 mom. avsedd allvarlig överträdelse. När det uppenbarar sig ett hinder för fortsatt verkställighet kan Kriminalvårdsväsendet tillfälligt avbryta verkställigheten av ungdomsstraffet för högst ett år.

Bestämmelserna i 2 mom. gäller sådana fall när ett ungdomsstraff redan har börjat avtjänas. Trots att verkställigheten av ett ungdomsstraff med stöd av 6 § 1 mom. skall inledas utan dröjsmål när domen har blivit verkställbar, skall ett sådant hinder som är känt innan verkställigheten inleds (t.ex. militärtjänstgöring som fortfarande pågår eller som skall inledas) vid behov beaktas så att inledandet av verkställigheten skjuts upp.

Strävan efter en snabb verkställighet av ungdomsstraff förutsätter att verkställigheten inte avbryts för en längre tid än vad som är nödvändigt. Verkställigheten av ett ungdomsstraff kan avbrytas t.o.m. flera gånger, förutsatt att avbrotten sammanlagt inte varar längre än ett år. Den föreslagna maximitiden för avbrotten är så lång att den i praktiken gör det möjligt att slutföra ungdomsstraffen trots eventuella hinder som dyker upp under verkställigheten.

Efter att den ovan nämnda maximitiden för

avbrotten har uppnåtts fortsätter tiden för avtjänande av ungdomsstraffet alltid utan avbrott tills den har löpt ut, oberoende av om hindret kvarstår och den dömde av orsaker som beror på det inte vidtar sådana åtgärder som verkställigheten förutsätter. När det är fråga om straff som ådömts unga personer bör man inte i onödan låta verkställigheten av straffen dra ut på tiden.

De föreslagna bestämmelserna förenklar förfarandet och gör det ändamålsenligare jämfört med förfarandet enligt försökslagens 9 § 1 mom. Enligt det nämnda momentet kan Kriminalvårdsväsendet först förlänga övervakningstiden med högst tre månader. Därefter kan en domstol ytterligare förlänga övervakningstiden med sex månader eller av särskilda skäl anse att straffet har avtjänats helt. I det nämnda lagrummet sägs det dock inte vad som händer om domstolen inte stannar för någotdera alternativet. I den bestämmelse som nu föreslås föreskrivs det entydigare än i försökslagen om när tiden för avtjänandet och samtidigt verkställigheten av ett ungdomsstraff upphör.

15 §. *Hämtning*. I paragrafen föreslås bestämmelser om hämtning för avtjänande av ett ungdomsstraff.

Att den dömde försummar att infinna sig till ett övervakarsamtal eller något annat motsvarande sammanträffande som avses i 2 § 2 mom. och som hänför sig till verkställigheten av ett ungdomsstraff är en vanlig överträdelse vid verkställigheten av dessa straff. Enligt 16 § 1 mom. i den föreslagna lagen kan den dömde i dessa fall ges en anmärkning och slutligen en skriftlig varning. Om inte heller varningen visar sig ha någon verkan kan Kriminalvårdsväsendet vidta åtgärder för att föra saken till domstol, vilket i regel leder till att ett annat straff döms ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats.

En möjlighet att hämta den dömde till ett samtal eller ett motsvarande sammanträffande kunde dock vara ett sätt att främja avtjänandet av ungdomsstraff. Hämtningen har en tydlig anknytning till frånvaron, och ett hot om hämtning kunde förhindra omotiverad frånvaro och samtidigt också minska behovet av att döma ut andra straff i stället för ungdomsstraff. På basis av den helhetsbedöm-

ning som gjorts enligt den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 10 a § 1 mom. strafflagen har man ju trots allt kommit till att ungdomsstraffet med hänsyn till brottet och den unga gärningsmannens situation är en adekvat och ändamålsenlig påföljd för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och förhindra återfall i brott.

Möjligheten att använda hämtning gäller enligt 1 mom. situationer när den dömde utan godtagbara skäl som övervakaren känner till uteblir från ett övervakarsamtal eller något annat sammanträffande som avses i 2 § 2 mom. I ett sådant fall kan den dömde hämtas till nästa motsvarande sammanträffande som övervakaren särskilt bestämmer. Polisen skall ge handräckning vid hämtningen, om inte hämningsåtgärderna skall anses klart oändamålsenliga.

I vissa fall kan övervakaren tvingas ta ställning till om en omständighet som övervakaren får veta om före ett övervakarsamtal är ett sådant godtagbart skäl för frånvaro som anges ovan. Det krävs inte vägande skäl av typen laga förfall för att frånvaron skall godkännas. Det skall vara fråga om sådana skäl att den dömde på basis av dem rimligen inte kan förutsättas infinna sig till övervakarsamtalen. T.ex. en nära anhörigs insjuknande, en anställningsintervju eller en hastigt påkommen närvaroplikt som hänför sig till arbete eller studier kan vara sådana skäl som berättigar till frånvaro. Efter att den dömde har fått veta om skälet skall han eller hon så snabbt som möjligt och före övervakarsamtalen informera övervakaren om det.

Hämtningen till nästa övervakarsamtal skall alltid vara beroende av prövning. Man kan t.ex. vid den första försummelsen nöja sig med att ge en anmärkning i stället för att hämta den dömde. Hämtning skall inte heller användas när det t.ex. på grund av bristfälliga uppgifter är oklart om den dömde har haft godtagbara skäl för frånvaron. Å andra sidan kan det vara motiverat att tillgripa hämtning i samband med den första försummelsen i sådana fall när den dömde redan på förhand har låtit förstå att han eller hon kommer att strunta i eller t.o.m. vägra att fullgöra sina skyldigheter. Om hämtningen misslyckas kan den upprepas för ett nytt sammanträffande vid en senare tidpunkt som övervakaren bestämmer.

Om den dömde uteblir från ett sammanträffande utan godtagbara skäl som övervakaren vet om och om man efter prövning beslutar sig för att begära hämtning, skall övervakaren bestämma en ny tidpunkt för sammanträffandet vid vilken den dömde skall hämtas. För att minska den dömdes möjligheter att undvika hämtning skall han eller hon inte tillfrågas om den nya tidpunkten är lämplig och inte heller annars informeras om den på förhand. Övervakaren kan bestämma om övervakarsamtalet eller det andra sammanträffandet oberoende av vilka andra framtida sammanträffanden man redan har beslutat om. Övervakaren skall när den nya tidpunkten för hämtningen bestäms beakta vad han eller hon vet om den dömdes tidsanvändning. Hämtningen skall ske vid en tidpunkt som medför minsta möjliga olägenhet för den dömde.

Både den polisman som beslutar om hämtningen och den polisman som genomför den skall ha en viss prövningsrätt när det gäller verkställandet av begäran. Polisen kan för det första ha fått veta om en omständighet som gör att det över huvud taget inte är värt att försöka hämta den dömde. Det kan t.ex. hända att den adress som Kriminalvårdsväsendet har uppgett inte stämmer eller att det annars är uppenbart att det är okänt var den dömde vistas. Dessutom kan det när hämtningen redan har inletts visa sig att det av någon orsak inte är värt att fortsätta hämtningsåtgärderna. Det kan t.ex. hända att den dömde är kraftigt berusad eller annars i ett så förvirrat tillstånd att de eftersträlvade syftena med hämtningen inte skulle kunna nås.

Polisen skall underrätta Kriminalvårdsväsendet om hämtningsåtgärder inte kommer att vidtas eller om åtgärder som redan har börjat vidtas inte kommer att slutföras. Om polisen känner till när hindret för hämtningen upphör, kan Kriminalvårdsväsendet i samband med eller på basis av underrättelsen be om hämtning vid en annan tidpunkt. När det gäller de praktiska möjligheterna att genomföra hämtningen skall beaktas den bestämmelse i 3 § polislagen (493/1995) enligt vilken polisen när förhållandena kräver det skall ställa sin uppgifter i angelägenhetsordning.

Enligt 2 mom. skall beslut om hämtning fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman

på Kriminalvårdsväsendets begäran. Den som skall hämtas får högst sex timmar före det sammanträffande som avses i 1 mom. gripas och tas i förvar. Hämtningen skall i mån av möjlighet utföras så att den dömde inte i onödan blir föremål för uppmärksamhet. En dömd får inte vara gripen eller hållas i förvar längre än vad hämtningen förutsätter.

Närmare bestämmelser om Kriminalvårdsväsendets begäran utfärdas med stöd av lagens 22 § 3 punkt genom förordning av statsrådet. Begäran kan ställas till polisinspektionen i det härad i vilket den dömde har sin bostads- eller vistelseort, på vilket som helst av de sätt på vilka en handling kan översändas.

Det är ändamålsenligt att en anhållningsberättigad tjänsteman som hör till polisbefälet beslutar om hämtningen. I 1 kap. 6 § tvångsmedelslagen (450/1987) föreskrivs om vilka de anhållningsberättigade tjänstemännen är. I praktiken kommer beslutet om hämtning oftast att fattas av någon av de poliskommissarier som nämns i paragrafen. Innan beslutet fattas skall det kontrolleras att begäran innehåller de nödvändiga uppgifterna och att den som framställer begäran har rätt att göra det. Redan i detta sammanhang kan den tjänsteman som beslutar om hämtningen göra den som framställer begäran uppmärksam på sådana omständigheter som kan leda till att hämtningen inte kan genomföras. Kriminalvårdsväsendet kan då återta eller komplettera sin begäran.

För att polisens resurser skall kunna användas på ett ändamålsenligt sätt och för att det skall kunna garanteras att hämtningen kan genomföras bör den polisman som utför hämtningen ha rätt att i god tid före sammanträffandet gripa och ta i förvar den som skall hämtas. I många fall kommer det sannolikt inte att vara nödvändigt att ta personen i förvar. Rätten att gripa betyder att polismannen också har rätt att i samband med hämtningen företa sådan husrannsakan för gripande av en person som avses i 13 § 1 mom. polislagen t.ex. hemma hos personen i fråga. Med hänsyn till personernas unga ålder kan tiden för gripande och hållande i förvar dock inte vara lång. Hela den tid på sex timmar som lagen tillåter skall inte användas om det inte är nödvändigt för att genomföra hämtningen. Den dömde skall friges efter att ha förts till

sammanträffandet.

För att undvika att den dömda stämplas som brottsling skall hämtningen i mån av möjlighet utföras så att den dömda inte i onödan blir föremål för uppmärksamhet på grund av den. Denna skyldighet gäller särskilt när den dömda hämtas på någon annan plats än i hemmet. Hämtningen kan t.ex. utföras av en civilklädd polisman.

Enligt 3 mom. skall den som har dömts till ungdomsstraff när straffet börjar avtjänas informeras om att en försummelse enligt 1 mom. kan leda till hämtning. För att hämtningen som sanktion skall fylla sitt syfte, dvs. bidra till att övervakarsamtal och andra sammanträffanden kan genomföras, och för att hämtningen skall vara behörig förutsätts det att den dömda är medveten om detta hot. Övervakaren skall före det första samtalet informera den dömda om möjligheten att använda hämtning. Man kan också påminna den dömda om saken medan verkställigheten av straffet pågår. Detta gäller särskilt sådana fall när man av den dömdes beteende kan dra den slutsatsen att han eller hon inte tar tillräckligt allvarligt på sammanträffandena i fråga.

16 §. *Överträdelse av villkor och föreskrifter som gäller ungdomsstraff.* I paragrafen föreskrivs om hur Kriminalvårdsväsendet skall gå till väga när den dömda gör sig skyldig till ett klandervärt förfarande. Enligt 1 mom. skall den som har dömts till ungdomsstraff ges en muntlig eller skriftlig anmärkning, om han eller hon handlar i strid med sina skyldigheter enligt 12 §. Om den dömda inte rättar sig efter anmärkningen eller annars allvarligt bryter mot villkoren i verkställighetsplanen eller mot sådana föreskrifter som grundar sig på planen, skall Kriminalvårdsväsendet ge den dömda en skriftlig varning. Anmärkning och varning kan och skall i allmänhet också ges även i sådana fall när den dömda i enlighet med 15 § hämtas till ett övervakarsamtal eller till något annat motsvarande sammanträffande som hänför sig till avtjänandet av ungdomsstraffet.

Syftet med lagens 16 § 1 mom. är att utveckla det nuvarande systemet för ingripande och göra det klarare så att det samtidigt ändå finns rum för ändamålsenlighetsprövning när det gäller de medel som används. I försöks-

lagens 7 § 2 mom. sägs att om den dömda handlar i strid med verkställighetsplanen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den, skall Kriminalvårdsväsendet ge honom eller henne en skriftlig anmärkning. De medel som står till buds kompletteras nu med skriftlig varning, som i allmänhet tilldelas en dömd först efter att denne fått flera anmärkningar. För att sanktionssystemet skall vara trovärdigt förutsätts det dock att alltför många anmärkningar inte ges vid verkställigheten av ett och samma ungdomsstraff.

Det är främst direktören för Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå och övervakaren som kan ge anmärkningar och varningar. En anmärkning kan vara antingen muntlig eller skriftlig. En muntlig anmärkning kan ha formen av ett allvarligt samtal, och man kan då vid behov kraftigt tillrättvisa den dömda och göra honom eller henne uppmärksam på vilka följderna blir om det klandervärda förfarandet fortsätter. Med tanke på en lyckad verkställighet är det ytterst viktigt att man ingriper omedelbart i ett klandervärt förfarande, dvs. främst frånvaro och förseningar samt vägran utan godtagbara skäl att delta i uppgifter och åtgärder som hänför sig till verkställigheten.

Innan den dömda tilldelas en varning skall den dömda ges tillfälle att föra fram omständigheter som talar till hans eller hennes fördel i samband med brott mot skyldigheterna, eftersom en underlåtelse att iaktta varningen leder till att saken förs till domstol. Det är trots allt fråga om ett förfarande som i slutändan t.o.m. kan leda till att ovillkorligt fängelse döms ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. Enligt 2 mom. skall den dömda följaktligen ges tillfälle att bli hörd innan en varning ges. Man kan både komma överens om och ordna hörandet under fria former, t.ex. per telefon eller skriftligen eller vid ett möte på Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå.

I 2 mom. föreskrivs dessutom om skyldighet att när en varning ges informera den dömda om att saken förs till domstol och straff enligt 18 § döms ut om inte varningen iakttas. Denna underrättelseskyldighet är särskilt viktig eftersom det är möjligt att döma ut ett strängare straff än ungdomsstraff, dvs. ovillkorligt fängelse, i stället för den del av

ungdomsstraffet som inte har avtjänats. Vid underrättelsen skall den dömda särskilt göras uppmärksam på detta alternativ. Ett tydligt hot om ett ovillkorligt fängelsestraff kan antas öka motivationen att slutföra ungdomsstraffet.

Det föreslagna 3 mom. motsvarar i stor utsträckning försökslagens 10 § 1 mom. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall Kriminalvårdsväsendet vidta åtgärder för att föra saken till domstol, om den som har dömts till ungdomsstraff inte börjar avtjäna straffet eller om den dömda avbryter avtjänandet eller inte rättar sig efter en varning. Det bör noteras att i 3 mom. avses sådana fall när den dömda har gjort sig skyldig till ett klanderbart förfarande. Om den dömda har godtagbara skäl för försummelsen, t.ex. sådana skäl som hänför sig till hälsotillstånd, studier eller arbete, skall saken inte föras till domstol.

När den dömda har godtagbara skäl för överträdelsen kan verkställigheten av ungdomsstraffet tillfälligt avbrytas med stöd av lagförslagets 14 § 2 mom. Den dömda skall i mån av möjlighet på förhand underrätta Kriminalvårdsväsendet om sådana omständigheter som hindrar att straffet verkställs på behörigt sätt. En försummelse att lämna underrättelse är en faktor som beaktas när den dömdes förfarande som helhet bedöms.

Vid bedömningen enligt 16 § 3 mom. skall särskilt beaktas att det i princip ofta är problemundomar som döms till ungdomsstraff, och i deras fall är villkorligt fängelse förenat med övervakning inte en tillräckligt avskräckande påföljd för att förhindra återfall i brott. Innan saken förs till domstol bör man överväga i vilken mån t.ex. ett missbruksproblem som den dömda inte kan kontrollera utgör ett hinder för avtjänandet av ungdomsstraffet. I svåra problemsituationer kan den dömda placeras på barnskyddsanstalt eller i vård. I sådana fall kan verkställigheten av straffet tillfälligt avbrytas med stöd av 14 § 2 mom., i stället för att saken förs till domstol. I en del fall kan det också vara möjligt att fortsätta verkställigheten.

I allmänhet är det inte ändamålsenligt att fortsätta verkställigheten av ett ungdomsstraff när det har gått så långt att Kriminalvårdsväsendet vidtar åtgärder för att föra saken till domstol. Kriminalvårdsväsendet bör

således i ett sådant fall i enlighet med 3 mom. kunna bestämma att verkställigheten inte får inledas eller avbryta verkställigheten.

17 §. *Rättegångsförfarandet vid överträdelser.* I paragrafen föreskrivs om rättegångsförfarandet när den dömda har gjort sig skyldig till ett klanderbart förfarande. Det föreslagna rättegångsförfarandet motsvarar till väsentliga delar det gällande förfarandet, om vilket föreskrivs i försökslagens 10 § och 11 § 3 och 4 mom.

I ett sådant fall som avses i 16 § 3 mom. skall Kriminalvårdsväsendet utan dröjsmål lämna en utredning om saken till allmänna åklagaren, som därefter skall utföra åtal för utdömande av ett nytt straff i tingsrätten. Åklagaren skall dock särskilt bedöma om den dömda har förfarit så som avses i det nämnda lagrummet. Vid bedömningen skall åklagaren fästa vikt vid samma synpunkter som de som nämns ovan i motiveringen till 16 § 3 mom.

I enlighet med 5 kap. 3 § 1 mom. 5 punkten lagen om rättegång i brottmål (689/1997) skall åklagaren redan i stämningsansökan uppge vilket straff han eller hon yrkar på i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. Detta krav är särskilt viktigt i sådana fall när åklagaren yrkar på ovillkorligt fängelse. Domstolen skall på samma sätt som enligt försökslagen ge den dömda tillfälle att bli hörd innan målet avgörs. Målet kan dock avgöras även om den dömda är frånvarande.

Ett mål som gäller utdömande av ett nytt straff kan i allmänhet inte behandlas i tingsrätten i en sammansättning med ordföranden ensam. I stället för det oavtjänade ungdomsstraffet eller den del av straffet som inte har avtjänats kommer så gott som alltid att dömas ut ett straff som är strängare än böter, vilket förutsätter att målet behandlas i en sådan sammansättning som avses i 2 kap. § 1 rättegångsbalken, dvs. ordföranden och tre nämndemän. Denna sammansättning är motiverad också av den anledningen att ett straff som bestäms i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte har avtjänats i synnerhet på basis av 18 § är förenad med sådan prövning som inte förekommer t.ex. när utförd samhällstjänst på nytt förvandlas till ovillkorligt fängelse.

I första hand skall man sträva efter att behandla ett mål som gäller bestämmande av ett nytt straff i den domstol som i första instans har avgjort det brottmål som ledde till ungdomsstraffet, eftersom denna domstol är bäst insatt i saken. I vilket fall som helst skall domstolen i samband med att ett nytt straff bestäms sätta sig in i de omständigheter som ledde till att ungdomsstraffet dömdes ut, vilket betyder att domen i målet skall finnas tillgänglig. I en del fall är det ändamålsenligt att behandla målet i en domstol på den dömdes bonings- eller hemort. Detta gäller t.ex. när den dömden bor långt ifrån den plats där den domstol som dömdes ut ungdomsstraffet sammanträder.

På grund av straffets målgrupp strävar man efter en snabb verkställighet av ungdomsstraffen. Enligt samma princip skall åklagaren utan dröjsmål föra saken till tingsrätten. Tingsrätten skall också ta målet till behandling så snabbt som möjligt, dock så att den dömden kallas till huvudförhandlingen. Ett bevisräende som gäller ett straff som har dömts ut i stället för ett ungdomsstraff skall med stöd av 17 § 3 mom. behandlas skyndsamt.

18 §. *Straff som döms ut i stället för ungdomsstraff.* I 1 mom. sägs att om domstolen konstaterar att den dömden har förfarit så som avses i 16 § 3 mom., skall den döma ut ett annat straff i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. I lagförslagets 19 § föreslås att den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats skall beaktas i skäligen mån.

I försökslagens 11 § 1 mom. 2 punkt finns bestämmelser som i stor utsträckning motsvarar den föreslagna paragrafens 1 mom. Ett annat alternativ är enligt försökslagens 11 § 1 mom. 1 punkt att förlänga övervakningstiden med högst ett år. Detta alternativ ingår inte i den föreslagna paragrafen. Enligt lagförslaget förekommer det inte längre någon övervakningstid i samband med ungdomsstraffet. En förlängning av tiden för straffets avtjänande kan inte heller annars antas ha någon inverkan på den unga personens beteende i sådana fall när det klandervärda förfarandet är allvarligt. Den dömden har då visat sig vara oförmögen att slutföra avtjänandet av sitt straff. Möjligheten att förlänga övervak-

ningstiden har inte heller använts i praktiken.

I försökslagen finns inga bestämmelser om vilka omständigheter som skall beaktas vid bestämmandet av det straff som döms ut i stället för ett ungdomsstraff. Enligt det föreslagna 2 mom. skall vid den prövning som gäller valet av ny straffart beaktas den dömdes ålder, hur stor del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats, hur allvarligt det klandervärda förfarandet har varit och av vilken karaktär det brott som ledde till ungdomsstraffet har varit. I 3 mom. sägs att om ungdomsstraffet i sin helhet eller till en mycket stor del är oavtjänat och om det även i övrigt med hänsyn till de prövningsgrunder som nämns i 2 mom. finns skäl till detta, kan ovillkorligt fängelsestraff dömas ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats.

Med stöd av paragrafens 3 mom. kan ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut utan hinder av vad som föreskrivs i 6 kap. 9 § 2 mom. och 10 a § 1 mom. 1 punkten strafflagen, dvs. utan att det krävs sådana vägande skäl som anges i de nämnda lagrummen. Detta betyder i sig dock inte att samma slags omständigheter i praktiken inte skulle beaktas både i de fall som avses i de nämnda lagrummen och vid bestämmandet av påföljder för överträdelser som gäller ungdomsstraff.

Frågan om villkorligt fängelsestraff, främst förenat med tilläggsåtgärder, eller ovillkorligt fängelsestraff skall dömas ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats avgörs på basis av de prövningsgrunder som anges i 2 och 3 mom. Eftersom bötesstraff är ett klart lindrigare straff än ungdomsstraffet skall böter i allmänhet inte dömas ut i dessa fall. Undantagsvis kunde böter komma i fråga, och då främst i sådana fall när den del av ungdomsstraffet som är oavtjänad är obetydlig.

Enligt 2 mom. skall det nya straffet dömas ut på basis av en helhetsbedömning på vilken många olika faktorer inverkar. För det första skall den dömdes ålder beaktas. De skäl som måste föreligga för att ovillkorligt fängelsestraff skall kunna dömas ut skall dock vara mera vägande i sådana fall när den dömden vid den tidpunkt när det nya straffet döms ut befinner sig närmare den nedre än den övre ålders-

gränsen för ungdomsstraffets målgrupp. Också den dömdes ålder vid den tidpunkt när brottet begicks skall på motsvarande sätt beaktas vid bedömningen av vilken betydelse det brott som i tiden ledde till ungdomsstraffet skall tillmätas.

Den andra grunden för bedömningen som nämns i 2 mom., efter den dömdes ålder, är den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. För att ett ovillkorligt fängelsestraff skall kunna dömas ut förutsätts det enligt 3 mom. i samband med denna grund att ungdomsstraffet i sin helhet eller till en mycket stor del är oavtjänat. Att den dömden inte börjar avtjäna ungdomsstraffet kan betraktas som ett ytterst klandervärt förfarande. Kriteriet att en mycket stor del av ungdomsstraffet är oavtjänat kan anses uppfyllt i synnerhet om mer än hälften av straffet är oavtjänat. Om det är fråga om ett långvarigt ungdomsstraff och den oavtjänade delen uppgår till flera månader, uppfylls detta kriterium också trots att den del av straffet som inte har avtjänats inte utgör mer än hälften av straffet. Det kan t.ex. vara fråga om att fyra månader av ett ettårigt ungdomsstraff inte har avtjänats. Enligt 3 mom. skall vid bestämmandet av straffet dock göras en helhetsbedömning, och i den skall beaktas förutom den del av straffet som inte har avtjänats också de övriga prövningsgrunder som nämns i 2 mom.

I 2 mom. nämns som en särskild prövningsgrund också hur allvarligt det klandervärda förfarandet har varit. Man kan t.ex. fästa vikt vid den dömdes uppträdande. En fråga som då är av särskilt stor betydelse är hur den unga personen har betett sig på den plats där ungdomsstraffet avtjänas. Att den dömden upprepade gånger betar sig osakligt eller visar prov på bristande samarbetsförmåga eller är drogpåverkad kan vara sådana icke obetydliga omständigheter som skall beaktas vid bedömningen. Om ungdomsstraffet innefattar verksamhet i grupp kan också det att den dömden stör de övriga i gruppen utgöra en bedömningsgrund.

Vid bedömningen av hur allvarligt förfarandet har varit skall beaktas att den dömden kan ha så allvarliga problem, t.ex. drogproblem som den dömden inte kan kontrollera, att förmågan att avtjäna ungdomsstraffet till följd av detta kan anses väsentligt nedsatt.

Såsom redan tidigare konstaterats i motiveringen till 16 § 3 mom. kan det i dessa fall bli fråga om att avbryta ungdomsstraffet eller att fortsätta avtjänandet i en barnskydds- eller vårdanstalt. Om man dock beslutar att döma ut ett nytt straff, skall den ungas bristande livskontroll beaktas som en straffflindrande omständighet vid den prövning som gäller det nya straffet.

Frågan om vilken betydelse det brott som ledde till ungdomsstraffet skall tillmätas har redan behandlats ovan. Som särskilda bedömningsgrunder kommer till dessa delar i fråga brottets allvarlighet inklusive omständigheterna vid gärningen, såsom gärningsstället och hur gärningsmannen förhåller sig till brottet. Om den bedömningen kan göras att det redan när ungdomsstraffet dömdes ut var nära att ett ovillkorligt fängelsestraff skulle ha dömts ut, kan ovillkorligt fängelse dömas ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. Även i detta fall förutsätts det att ungdomsstraffet i sin helhet eller till en mycket stor del är oavtjänat. För att domstolen skall kunna bedöma vilken betydelse det brott som ledde till ungdomsstraffet skall tillmätas när det nya straffet bestäms, skall åklagaren när målet anhängiggörs i domstolen samtidigt tillstå domstolen en tillräcklig utredning om det tidigare brottet, dvs. åtminstone en kopia av domen.

19 §. *Beaktande av den del av ungdomsstraffet som har avtjänats.* I paragrafen föreslås bestämmelser om hur den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats skall beaktas i de fall när ett nytt straff döms ut. Såsom sägs i det avsnitt i allmänna motiveringen som gäller bedömning av nuläget varierar rättspraxis i hög grad när det gäller det antal dagar villkorligt fängelse som en timme ungdomstjänst motsvarar. Enligt det föreliggande lagförslaget kommer ungdomsstraffet inte heller längre att innefatta ungdomstjänst. Enligt lagens 19 § skall den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats i skäligen mån beaktas som en straffnedsättningsgrund.

Paragrafen gäller för det första sådana fall enligt 7 kap. 8 § strafflagen när den som har dömts till ungdomsstraff döms till ett ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han el-

ler hon har begått efter att ungdomsstraffet dömdes ut men innan verkställigheten av straffet har upphört. I sådana fall kan ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för det brott som ledde till ungdomsstraffet och det andra brottet. Bestämmelserna i 6 § 3 mom. i det föreliggande lagförslaget om ungdomsstraff gäller för sin del sådana fall när den som har dömts till ungdomsstraff döms till ett annat straff med anledning av besvär som har anförts av någon annan. Lagförslagets 18 § 1 mom. gäller åter sådana fall när den dömden på grund av en allvarlig överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen för ungdomsstraffet eller föreskrifter som hänför sig till den skall dömas till ett annat straff i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats.

Kravet på förutsägbarhet när det gäller domstolarnas verksamhet och de dömdas jämlikhet förutsätter att förhållandet mellan ungdomsstraffet och de övriga straffen i mån av möjlighet slås fast med tanke på de fall när detta förhållande är av relevans. Nuvarande domstolspraxis visar att det förekommer mycket stora variationer i hur den del av ungdomsstraffet som har avtjänats beaktas när ett nytt straff döms ut, vilket inte kan anses acceptabelt.

Det är dock inte ändamålsenligt att i lagen föreskriva om absoluta förvandlingsrelationer mellan straffen, utan det bör i viss mån finnas utrymme för prövning från fall till fall. Denna lösning har valts t.ex. i lagen om samhällstjänst, där det inte föreskrivs om någon fast förvandlingsrelation mellan ovillkorligt fängelse och samhällstjänst. Även i övrigt har särskilt t.ex. storleken på den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats betydelse vid bedömningen. För att skapa en tillräckligt enhetlig tillämpningspraxis bör följande synpunkter som gäller motsvarigheten mellan de straff som kommer i fråga dock beaktas.

Villkorligt och ovillkorligt fängelse är två till känbarheten helt olika påföljder. Den del av ungdomsstraffet som har avtjänats skall således inte beaktas på samma sätt i fråga om dem. Typiskt för villkorligt fängelse och ungdomsstraff är att det under strafftiden finns sådana dagar när verkställigheten av straffet inte förutsätter några särskilda åtgärder från den dömdes sida, t.ex. att han eller

hon deltar i ett övervakarsamtal. I princip kan dessa påföljder till antalet dagar anses motsvara varandra i det sammanhang som det är fråga om här. När det gäller förhållandet mellan ovillkorligt fängelse, som innebär en permanent begränsning av friheten, och ungdomsstraff kan det däremot anses som skäligen att två ungdomsstraffdagar skall motsvara en dag ovillkorligt fängelse.

Av de bestämmelser som hänför sig till den föreliggande paragrafen gäller 7 kap. 8 § strafflagen endast ovillkorligt fängelse. Bestämmelserna i 6 § 3 mom. i den föreslagna lagen om ungdomsstraff kan i praktiken inte leda till att den dömden döms till böter med anledning av besvären. I de fall som avses i lagförslagets 18 § 1 mom. skall bötesstraff inte dömas ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. Om den oavtjänade delen av straffet är obetydlig, är det i allmänhet ett ändamålsenligt alternativ att anse ungdomsstraffet som fullt avtjänat.

Om bötesstraff dock döms ut i stället för den del av ett ungdomsstraff som inte har avtjänats, kan förhållandet mellan tiden för frihetsberövande och bötesstraff vara till hjälp vid bestämmandet av förhållandet mellan ungdomsstraffet och bötesstraffet. Om den som har varit berövad friheten enligt 6 kap. 13 § strafflagen döms till bötesstraff, skall bötesstraffet minskas med två dagsböter för varje dag av frihetsberövande. Eftersom ett frihetsberövande är förenat med sådan begränsning av rörelsefriheten som motsvarar ovillkorligt fängelse och eftersom två ungdomsstraffdagar enligt vad som sagts ovan motsvarar en dag ovillkorligt fängelse, kan en ungdomsstraffdag anses motsvara en dagsbot.

Den första ungdomsstraffdagen som skall beaktas är den när avtjänandet av ungdomsstraffet enligt lagförslagets 14 § 1 mom. har inletts och den sista den dag fr.o.m. vilken Kriminalvårdsväsendet har förbjudit eller avbrutit verkställigheten av ungdomsstraffet. Allmänna åklagaren skall tillstålla domstolen en utredning över tiden för avtjänande av ungdomsstraffet. Fullföljdsdomstolen kan också själv tvingas skaffa utredningen från Kriminalvårdsväsendet.

Om verkställigheten av ungdomsstraffet inte har förbjudits eller avbrutits, är den dag

då det nya straffet döms ut den sista ungdomsstraffdagen som skall beaktas vid utdömandet av det nya straffet. Åklagaren skall då omedelbart underrätta Kriminalvårdsväsendet om domen så att verkställigheten av ungdomsstraffet kan avslutas. Om verkställigheten av ungdomsstraffet emellanåt har varit avbruten så som anges i lagförslagets 14 § 2 mom., görs inget avdrag för de dagar då verkställigheten har varit avbruten.

20 §. *Dömande till gemensamt ovillkorligt fängelsestraff.* Motsvarande bestämmelser finns i försökslagens 12 § 2 mom. Det är onödigt att fortsätta verkställigheten när det inte längre finns något ungdomsstraff, och en fortsatt verkställighet skulle kräva att det ungdomsstraff som verkställts efter domen dras av från fängelsestraffet vid verkställigheten av detta straff. För att undvika onödiga problem är det enklast att verkställigheten avbryts med detsamma, även om domstolens avgörande ännu inte har vunnit laga kraft.

Det är inte heller ändamålsenligt att ungdomsstraffet fortsätter i en sådan situation när den unga personen kommer att åtalas för ett brott som kan leda till att ett gemensamt fängelsestraff döms ut. Åklagarens bedömning av situationen är avgörande. Särskilt i klara fall skall åklagaren underrätta Kriminalvårdsväsendet, som sedan kan avbryta verkställigheten av ungdomsstraffet.

21 §. *Resekostnader.* I paragrafen föreslås att Kriminalvårdsväsendet skall betala skäliga resekostnader som orsakas av uppgörandet av verkställighetsplanen och av verkställigheten av ungdomsstraffet. Det kan anses motiverat att bestämmelsen om ersättande av resekostnader tas in i lagen, eftersom i den föreskrivs om rätt till ersättning i pengar. Kostnader åsamkas den som är misstänkt för brott och den som har dömts till ungdomsstraff. Med verkställighetsplan avses i detta sammanhang den preliminära verkställighetsplan som nämns i lagförslagets 4 § och den verkställighetsplan som nämns i dess 5 §.

Enligt försöksförordningens 15 § betalas skäliga resekostnader som orsakats av avtjänande av ungdomsstraff. Den misstänkte kan åsamkas resekostnader inte bara av det egentliga avtjänandet av straffet utan också av att han eller hon hörs i samband med att den preliminära verkställighetsplanen enligt 4 §

och verkställighetsplanen enligt 5 § görs upp.

Det är skäl att betala ersättning för resekostnader särskilt av den anledningen att avståndet till Kriminalvårdsväsendets distriktsbyrå i vissa områden kan vara mycket långt. Denna aspekt blir ännu viktigare i och med denna proposition, då det föreslås att ungdomsstraffet utvidgas till hela landet. Förberedelsen och verkställigheten av ungdomsstraff får inte försvåras eller hindras av den orsaken att den misstänkte eller den dömd inte har råd att resa till den plats där verkställighetsplanen skall göras upp eller straffet avtjänas. Vid behov kan ersättningen betalas på förhand.

Med uttrycket skälighet avses i bestämmelsen dels resekostnadernas belopp, dels hur nödvändiga kostnaderna är. Det billigaste möjliga fortskaffningsmedlet skall användas, dvs. i allmänhet ett fordon i kollektivtrafik. Närmare bestämmelser om förfarandet vid betalning av arvode och ersättning utfärdas enligt följande paragrafs 5 punkt genom förordning av statsrådet.

22 §. *Närmare bestämmelser.* I paragrafen anges i vilka fall närmare bestämmelser kan utfärdas genom förordning av statsrådet. Det kan föreskrivas närmare om de förfaranden som hänför sig till de verkställande myndigheternas uppgifter, de platser där orientering i arbete och i arbetslivet ges, de handlingar som hänför sig till ungdomsstraff, anmälningsplikten i samband med utdömandet och verkställigheten av ungdomsstraff samt förfarandet vid betalning av arvode och kostnadsersättning till den som bistår övervakaren och vid betalning av ersättning för resekostnader till en misstänkt och till den som har dömts till ungdomsstraff.

Det föreslagna bemyndigandet motsvarar i viss mån det bemyndigande om att utfärda närmare bestämmelser som finns i försökslagens 13 §. Enligt den nämnda paragrafens 1 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser om verkställande myndigheter och tjänstgöringsplatser för ungdomstjänst, utarbetande av verkställighetsplan, övervakning av den som dömts till ungdomsstraff och övervakarens uppgifter samt om åtgärder och handlingar i samband med verkställighet av ungdomsstraff.

I den föreslagna paragrafen har beaktats de

ändringar som enligt lagförslaget görs beträffande ungdomsstraffet och dess verkställighet. En del bestämmelser som i dag finns i förordning, t.ex. bestämmelserna om övervakarens uppgifter, kommer att tas in i lagen. Även de grundläggande bestämmelserna som hänför sig till de verkställande myndigheterna och verkställighetsplanen tas in i lagen. Däremot kan genom förordning föreskrivas närmare om de förfaranden som hänför sig till de verkställande myndigheternas lagstadgade uppgifter samt de platser där orientering i arbetslivet och i utförande av arbete ges.

Handlingar som hänför sig till ungdomsstraff är t.ex. verkställighetshandlingar och diariér samt de handlingar som hänför sig till en verkställighetsplan, efterlysning, begäran om hämtning, anmärkning och varning. Domstolarnas, Kriminalvårdsväsendets och allmänna åklagarens verksamhet är i många sammanhang när det gäller utdömande och verkställighet av ungdomsstraff förenad med en anmälningsplikt, och enligt förslaget kan det genom förordning föreskrivas närmare om hur denna anmälningsplikt skall uppfyllas i praktiken.

Enligt 10 § har den som bistår övervakaren och enligt 21 § har den som är misstänkt för brott eller har dömts till ungdomsstraff rätt att i vissa fall få ersättning i pengar av Kriminalvårdsväsendet. Närmare bestämmelser om förfarandet vid betalningen av ersättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

I paragrafen föreskrivs inte längre såsom i försökslagens 13 § 2 mom. att justitieministeriet ger närmare anvisningar om verkställigheten av ungdomsstraff och fastställer formulär för nödvändiga handlingar. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall genom förordning av statsrådet föreskrivas närmare om de handlingar som hänför sig till ungdomsstraff. Justitieministeriet har också utan en uttrycklig bestämmelse i lagen allmän behörighet att inom sitt förvaltningsområde utfärda anvisningar och föreskrifter om verkställighet och handlingars innehåll i frågor av teknisk natur som hänför sig till verksamhet inom eller mellan myndigheter, förutsatt att individens rättigheter eller skyldigheter inte påverkas.

23 §. *Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser.* Lagen om ungdomsstraff före-

slås träda i kraft den 1 januari 2005. Det finns ingen orsak att skjuta upp reformen som innebär att ungdomsstraffet permanentas och görs riksomfattande. Lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff upphör att gälla vid utgången av 2004.

I 2 mom. föreslås en övergångsbestämmelse om tillämpning av den nya lagen. Lagen skall tillämpas på ungdomsstraff som har dömts ut med stöd av 6 kap. 10 a § strafflagen. Lagen skall således inte till någon del tillämpas när ungdomsstraff döms ut enligt försökslagen med stöd av 3 mom. i ikraftträdelse- och övergångsbestämmelsen i lagen om ändring av strafflagen.

Den föreslagna lagen om ungdomsstraff förutsätter att åtgärder vidtas redan innan ett ungdomsstraff döms ut, vilket bör beaktas när det föreskrivs om tillämpningen av denna lag. Det är fråga om de stödåtgärder i samband med ungdomsstraff som anges i 3 § och den preliminära verkställighetsplanen som anges i 4 §. För konsekvensens skull har man när det gäller åtgärder som skall vidtas innan ett ungdomsstraff döms ut valt samma lösning beträffande övergångsperioden som i övergångsbestämmelsen i lagen om ändring av strafflagen. Den nya lagen skall tillämpas på brott som har begåtts efter att lagen har trätt i kraft. Bestämmelserna om de åtgärder som skall vidtas innan ett ungdomsstraff döms ut tillämpas även när en del av flera brott som behandlas samtidigt har begåtts före och en del efter ikraftträdandet.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft. Det är främst fråga om att skapa ett riksomfattande nätverk för den förberedelse och verkställighet som gäller ungdomsstraff.

1.3. Lag om ändring av 8 § brottsskadlagen

8 §. I 3 mom. föreskrivs om ersättande av vissa skador med stöd av brottsskadlagen i sådana fall när skadan har förorsakats av någon som har dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff. När det gäller den sistnämnda påföljden är en skada som den dömde vid utförandet av arbete eller uppgifter som hör till ungdomstjänsten har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstå-

ende en sådan skada som avses i bestämmelsen. Den som har ordnat tjänstgöringsplatsen skall också ersättas för vad han enligt 3 kap. 1 § 3 mom. skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående för skada som orsakats medan arbete eller uppgift som hör till ungdomstjänsten utförs.

Enligt 2 § 2 mom. i den föreslagna lag om ungdomsstraff som ingår i denna proposition skall ungdomsstraffet inte längre innefatta ungdomstjänst. Däremot skall ungdomsstraffet i regel innefatta övervakad orientering i arbetslivet och i utförande av arbete. En skada som orsakats vid utförandet av arbete eller uppgifter i samband med denna orientering motsvarar i praktiken en sådan skada som orsakats vid utförandet av ungdomstjänst och som avses i brottsskadelagens 8 § 3 mom. Det föreslås också att bestämmelsen ändras så att i stället för ungdomstjänst och tjänstgöringsplats nämns ungdomsstraff och den plats där orientering ges.

1.4. Lag om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter

1 §. I 3 mom. föreskrivs att lagen i fråga även skall tillämpas på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalt eller som utför arbete eller uppgift som hör till samhällstjänsten eller ungdomstjänsten. Det föreslås att även denna bestämmelse ändras så att den

motsvarar det innehåll som straffet har enligt 2 § 2 mom. i den föreslagna lagen om ungdomsstraff. Ungdomstjänst ingår enligt förslaget inte längre som en särskild del i ungdomsstraffet.

2. Närmare bestämmelser

Enligt 22 § i den föreslagna lagen om ungdomsstraff föreskrivs genom förordning av statsrådet närmare om de förfaranden som hänför sig till de verkställande myndigheternas uppgifter, de platser där orientering i arbete och i arbetslivet ges, de handlingar som hänför sig till ungdomsstraff, anmälningsplikten i samband med utdömandet och verkställigheten av ungdomsstraff samt förfarandet vid betalning av arvode och kostnadsersättning till den som bistår övervakaren och vid betalning av ersättning för resekostnader till en misstänkt och till den som har dömts till ungdomsstraff. De frågor som hänför sig till dessa omständigheter om vilka kommer att föreskrivas genom förordning har behandlats ovan i samband med motiveringen till nämnda paragraf.

3. Ikraftträdande

Lagarna i denna proposition föreslås träda i kraft den 1 januari 2005, då försökslagen upphör att gälla.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av 6 och 7 kap. strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 6 kap. 13 § 4 mom., sådant det lyder i lag 515/2003, samt
fogas till 6 kap. 1 §, sådan den lyder i nämnda lag 515/2003, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2—4 mom. blir 3—5 mom., till 6 kap. en ny 10 a §, till 7 kap. 4 §, sådan den lyder i lag 697/1991, ett nytt 2 mom. och till 7 kap. en ny 8 §, i stället för den 8 § som upphävts genom lag 751/1997, som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff

1 §

Ungdomsstraffet är ett särskilt straff för ett brott som någon har begått före fyllda 18 år.

10 a §

Ungdomsstraff

Den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år kan dömas till ungdomsstraff, om

1) böter är ett otillräckligt straff med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet och gärningsmannens tidigare brott och vägande

skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, och

2) dömande till ungdomsstraff skall anses motiverat för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott.

Om flera brott behandlas samtidigt i domstolen, kan under de förutsättningar som anges i 1 mom. ungdomsstraff dömas ut för brotten även om gärningsmannen har begått endast en del av dem innan han eller hon fyllde 18 år.

Bestämmelser om ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar finns i 2 § lagen om ungdomsstraff (/).

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande

Om straffet är ungdomsstraff skall frihetsberövandet avräknas i skälig mån.

7 kap.

Om gemensamt straff

4 §

Övriga påföljder

För flera brott som lagförs samtidigt bestäms endast ett ungdomsstraff.

8 §

Beaktande av ett tidigare utdömt ungdomsstraff

Om den som har dömts till ungdomsstraff skall dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han eller hon har begått efter att ungdomsstraffet dömdes ut men innan verk-

ställigheten av straffet har upphört, kan ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraffet. Den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts skall beaktas så som föreskrivs i 19 § lagen om ungdomsstraff.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Denna lag tillämpas på brott som har begåtts efter det att lagen har trätt i kraft. Lagen tillämpas också, om flera brott behandlas samtidigt och en del av brotten har begåtts före och en del efter ikraftträdandet.

På brott som har begåtts innan denna lag har trätt i kraft tillämpas lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (1058/1996) också efter ikraftträdandet, om inte något annat följer av 2 mom.

Genom denna lag upphävs 14 § 2 mom. lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff.

2.

Lag**om ungdomsstraff**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Förutsättningar för dömande till ungdomsstraff

Den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år kan dömas till ungdomsstraff enligt vad som föreskrivs i 6 kap. 10 a § strafflagen (39/1889).

Innan ett ungdomsstraff döms ut skall svarenden höras personligen.

2 §

Ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar

Till ungdomsstraff döms i minst fyra månader och högst ett år.

Den som har dömts till ungdomsstraff står under övervakning den tid som straffet varar. Ungdomsstraffet innefattar övervakarsamtal, uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan och som den dömde fullföljer under övervakning samt stöd och handledning i samband med dessa. Ungdomsstraffet innefattar även övervakad orientering i arbetslivet och i utförande av arbete, om det inte skall anses uppenbart onödigt eller är särskilt svårt att ordna sådan.

3 §

Stödåtgärder i samband med ungdomsstraff

Verkställigheten av ett ungdomsstraff skall samordnas med stödåtgärder som främjar den dömdes förmåga att ha kontroll över sitt liv och stödåtgärder som främjar avtjänandet av straffet.

4 §

Preliminär verkställighetsplan

Kriminalvårdsväsendet skall på allmänna åklagarens eller domstolens begäran göra upp en preliminär verkställighetsplan för ungdomsstraffet.

Av den preliminära verkställighetsplanen skall framgå ungdomsstraffets huvudsakliga innehåll.

Kriminalvårdsväsendet skall höra den misstänkte i samband med att den preliminära verkställighetsplanen görs upp. Om den misstänkte är yngre än 18 år skall vårdnads-havaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare ges tillfälle att bli hörd.

5 §

Verkställighetsplan

Efter att ett ungdomsstraff har dömts ut skall Kriminalvårdsväsendet göra upp och fastställa en verkställighetsplan för ungdomsstraffet, av vilken skall framgå

1) de föreskrifter som hänför sig till kontakterna mellan övervakaren och den dömde, och

2) de uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan samt den del som gäller orientering i arbetslivet och i utförande av arbete.

Angående uppgörandet av verkställighetsplanen gäller vad som i 4 § 3 mom. föreskrivs om hörande.

Efter att verkställighetsplanen har fastställts kan Kriminalvårdsväsendet med utgångspunkt i planen meddela sådana föreskrifter som behövs vid verkställigheten. Av

särskilda skäl kan planen ändras eller kompletteras efter det att den har fastställts.

att ett förfarande för att döma ut ett annat straff i stället för ungdomsstraffet i annat fall inleds.

6 §

Inledande av verkställigheten av ett ungdomsstraff

Verkställigheten av ett ungdomsstraff skall inledas utan dröjsmål när domen har vunnit laga kraft eller kan verkställas som en lagakraftvunnen dom.

Verkställigheten av ett ungdomsstraff kan på basis av tingsrättens dom inledas innan domen har vunnit laga kraft, om den dömde skriftligen samtycker till verkställigheten och har nöjt sig med domen till den del han eller hon har dömts till ungdomsstraff.

Om den dömde i ett sådant fall som avses i 2 mom. med anledning av ändringssökande döms till något annat straff, skall den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts beaktas så som föreskrivs i 19 §.

Ett ungdomsstraff förfaller, om verkställigheten inte har inletts inom tre år från den dag då den lagakraftvunna domen gavs.

7 §

Ansvar för verkställigheten av ungdomsstraff

Brottspåföljdsverket och Kriminalvårdsväsendet svarar för verkställigheten av ungdomsstraff enligt vad som föreskrivs i denna lag och närmare genom förordning av statsrådet.

8 §

Efterlysning

Om den som har dömts till ungdomsstraff inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas, skall Brottspåföljdsverket utfärda en efterlysning av den dömde. I efterlysningen skall den dömde uppmanas att för verkställighet av ungdomsstraffet senast på utsatt dag ta kontakt med Kriminalvårdsväsendet. I efterlysningen skall nämnas

9 §

Verkställighet av flera ungdomsstraff

Flera ungdomsstraff som verkställs samtidigt sammanräknas vid verkställigheten. Den sammanlagda maximilängden är dock ett år och sex månader. Kriminalvårdsväsendet skall vid behov ändra verkställighetsplanen så som sammanräknandet förutsätter.

10 §

Förordnande av övervakare

Som övervakare för den som har dömts till ungdomsstraff fungerar en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet.

Av särskilda skäl kan en annan person som är lämplig för uppgiften och som ger sitt samtycke till detta förordnas att bistå övervakaren, och till honom eller henne kan betalas arvode och kostnadsersättning av statens medel. På personen i fråga tillämpas språklagen (423/2003) och bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar.

11 §

Uppgifter för övervakaren och den som förordnats att bistå övervakaren

Övervakaren skall

- 1) övervaka att verkställighetsplanen och de föreskrifter som grundar sig på den följs,
- 2) vid behov hålla kontakt med den dömde vårdnadshavare, intressebevakare eller någon annan laglig företrädare,
- 3) stöda och handleda den dömde, och
- 4) informera Kriminalvårdsväsendet om överträdelser av verkställighetsplanen och av föreskrifter som grundar sig på den.

Den som har förordnats att bistå övervakaren skall iaktta övervakarens anvisningar om verkställigheten av ungdomsstraffet och informera övervakaren om överträdelser av villkoren i verkställighetsplanen och överträdelser av föreskrifter som grundar sig på den.

Övervakaren och den som har förordnats att bistå denne skall handla så att deras åtgärder inte medför onödig olägenhet för den dömd eller hans eller hennes närmaste.

12 §

Den dömdes skyldigheter

Den som har dömts till ungdomsstraff är skyldig att följa verkställighetsplanen och de föreskrifter om verkställigheten som Kriminalvårdsväsendet har meddelat med utgångspunkt i planen. Den dömd skall hålla kontakt med övervakaren så som bestäms i verkställighetsplanen.

Den dömd får inte använda eller vara påverkad av alkohol eller andra droger under ett övervakarsamtal eller vid något annat sådant sammanträffande som avses i 2 § 2 mom.

13 §

Övervakning av droganvändning

Om den dömd av yttre kännetecken att döma sannolikt är påverkad av alkohol eller andra droger vid ett sammanträffande när ungdomsstraffet verkställs, skall övervakaren eller någon annan tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet anteckna observationerna av berusningstillståndet. Om det misstänks att berusningen beror på alkohol, kan en tjänsteman vid Kriminalvårdsväsendet ålägga den dömd att lämna utandningsprov.

14 §

Tiden för avtjänande av ett ungdomsstraff

Tiden för avtjänande av ett ungdomsstraff börjar löpa när verkställighetsplanen delges.

Om det inte är möjligt att slutföra avtjänandet av ett ungdomsstraff under strafftiden och orsaken till detta inte är en i 16 § 3 mom. avsedd allvarlig överträdelse av villkoren i verkställighetsplanen eller av föreskrifter som grundar sig på den, kan Kriminalvårdsväsendet tillfälligt avbryta verkställigheten av ungdomsstraffet för högst ett år.

15 §

Hämtning

Om den som har dömts till ungdomsstraff uteblir från ett övervakarsamtal eller något annat sammanträffande som avses i 2 § 2 mom. utan godtagbara skäl som övervakaren har vetskap om, kan den dömd hämtas till nästa motsvarande sammanträffande som övervakaren särskilt bestämmer. Polisen skall ge handräckning vid hämtningen, om inte hämningsåtgärderna skall anses klart oändamålsenliga.

Beslut om hämtning fattas av en anhållningsberättigad polisman på Kriminalvårdsväsendets begäran. Den som skall hämtas får högst sex timmar före det sammanträffande som avses i 1 mom. gripas och tas i förvar. Hämtningen skall i mån av möjlighet utföras så att den dömd inte i onödan blir föremål för uppmärksamhet. En dömd får inte vara gripen eller hållas i förvar längre än vad hämtningen förutsätter.

Den som har dömts till ungdomsstraff skall när straffet börjar avtjänas informeras om att en försummelse enligt 1 mom. kan leda till hämtning.

16 §

Överträdelser av villkor och föreskrifter som gäller ett ungdomsstraff

Om den som har dömts till ungdomsstraff handlar i strid med sina skyldigheter enligt 12 §, skall Kriminalvårdsväsendet ge den dömd en muntlig eller skriftlig anmärkning. Om den dömd inte rättar sig efter anmärkningen eller om han eller hon annars allvarligt bryter mot villkoren i verkställighetsplanen eller mot sådana föreskrifter som grundar sig på planen, skall Kriminalvårdsväsendet ge den dömd en skriftlig varning.

Den dömd skall ges tillfälle att bli hörd innan varning ges. När en varning ges skall den dömd informeras om att saken förs till domstol och straff enligt 18 § döms ut om inte varningen iakttas.

Om den som har dömts till ungdomsstraff inte börjar avtjäna straffet eller om den dömd avbryter avtjänandet eller inte rättar sig

efter en varning, skall Kriminalvårdsväsendet vidta åtgärder för att föra saken till domstol. Kriminalvårdsväsendet kan samtidigt bestämma att verkställigheten av ungdomsstraffet inte får inledas eller avbryta verkställigheten.

17 §

Rättegångsförfarandet vid överträdelser

I ett sådant fall som avses i 16 § 3 mom. skall Kriminalvårdsväsendet utan dröjsmål lämna en utredning om saken till allmänna åklagaren. Om åklagaren anser att den dömden har förfarit så som avses i det nämnda lagrummet, skall åklagaren utan dröjsmål föra saken till den domstol som i första instans har avgjort det brottmål som ledde till ungdomsstraffet eller inom vars domkrets den dömden bor eller stadigvarande vistas.

Domstolen skall ge den dömden tillfälle att bli hörd innan målet avgörs, vid äventyr att målet avgörs trots att den dömden är frånvarande. En dömd som är frånvarande när avgörandet avkunnas skall omedelbart underlättas om avgörandet och ges anvisningar för sökande av ändring. I övrigt iaktas i tillämpliga delar vad som föreskrivs om rättegång i brottmål.

Besvär över ett avgörande som domstolen har träffat med stöd av denna paragraf skall behandlas skyndsamt.

18 §

Straff som döms ut i stället för ungdomsstraff

Om domstolen konstaterar att den dömden har förfarit på ett sådant sätt som avses i 16 § 3 mom., skall den döma ut ett annat straff i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats.

Vid den prövning som gäller valet av ny straffart skall beaktas den dömdes ålder, hur stor del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats, hur allvarligt det klandervärda förfarandet har varit och av vilken karaktär det brott som ledde till ungdomsstraffet har varit.

Om ungdomsstraffet i sin helhet eller till en mycket stor del är oavtjänat och om det även i övrigt med hänsyn till de prövningsgrunder som nämns i 2 mom. finns skäl till detta, kan ovillkorligt fängelsestraff dömas ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats.

19 §

Beaktande av den del av ungdomsstraffet som har avtjänats

När någon som har dömts till ungdomsstraff döms till ett nytt straff i ett sådant fall som avses i 7 kap. 8 § strafflagen eller i 6 § 3 mom. eller 18 § 1 mom. i denna lag, skall den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats i skäligen mån beaktas som en straffnedsättningsgrund.

20 §

Dömning till gemensamt ovillkorligt fängelsestraff

När ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff har dömts ut i enlighet med 7 kap. 8 § strafflagen, skall Kriminalvårdsväsendet oberoende av ändringsökande omedelbart avbryta verkställigheten av ungdomsstraffet. Kriminalvårdsväsendet kan avbryta verkställigheten även när åklagaren meddelar Kriminalvårdsväsendet att den som har dömts till ungdomsstraff kommer att åtalas för ett brott som enligt åklagarens bedömning kan leda till ett ovillkorligt fängelsestraff.

21 §

Resekostnader

Kriminalvårdsväsendet betalar skäliga reskostnader som orsakas av uppgörandet av verkställighetsplanen och av verkställigheten av ungdomsstraffet.

22 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om

- 1) de förfaranden som hänför sig till de verkställande myndigheternas uppgifter,
- 2) de platser där orientering i arbetslivet och i utförande av arbete ges,
- 3) de handlingar som hänför sig till ungdomsstraff,
- 4) anmälningsplikten i samband med utdömandet och verkställigheten av ungdomsstraff, och
- 5) förfarandet vid betalning av arvode och kostnadsersättning till den som bistår övervakaren och vid betalning av ersättning för resekostnader till en misstänkt och till den som har dömts till ungdomsstraff.

23 §

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Lagen tillämpas på ungdomsstraff som har dömts ut med stöd av 6 kap. 10 a § strafflagen. Bestämmelserna om de åtgärder som skall vidtas innan ett ungdomsstraff döms ut tillämpas på brott som har begåtts efter att lagen har trätt i kraft. Dessa bestämmelser tillämpas även när en del av flera brott som behandlas samtidigt har begåtts före och en del efter ikraftträdandet.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.**Lag****om ändring av 8 § brottsskadelagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i brottsskadelagen av den 21 december 1973 (935/1973) 8 § 3 mom., sådant det lyder
i lag 1062/1996, som följer:

8 §

Enligt denna lag ersätts dessutom sakska-
dor som någon som har dömts till samhälls-
tjänst eller ungdomsstraff vid utförandet av
arbete eller uppgifter som hör till samhälls-
tjänsten eller ungdomsstraffet har orsakat den
som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller den
plats där orientering i arbetslivet och i utfö-
rande av arbete ges eller en utomstående.

Den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller
den plats där orientering i arbetslivet och i ut-
förande av arbete ges skall också ersättas för
vad denne enligt 3 kap. 1 § 3 mom. skades-
tåndslagen har blivit skyldig att betala till ut-
omstående för en skada som orsakats medan
arbete eller uppgifter som hör till samhälls-
tjänsten eller ungdomsstraffet utförs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

4.

Lag**om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 30 december 1946 om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter (894/1946) 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 1063/1996, som följer:

_____ 1 § _____ utför arbete eller uppgifter som hör till samhällstjänsten eller ungdomsstraffet.

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalt eller som _____

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Helsingfors den 4 juni 2004

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister Johannes Koskinen

1.

Lag**om ändring av 6 och 7 kap. strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 6 kap. 13 § 4 mom., sådant det lyder i lag 515/2003, samt
fogas till 6 kap. 1 §, sådan den lyder i nämnda lag 515/2003, ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2—4 mom. blir 3—5 mom., till 6 kap. en ny 10 a §, till 7 kap. 4 §, sådan den lyder i lag 697/1991, ett nytt 2 mom. och till 7 kap. en ny 8 §, i stället för den 8 § som upphävts genom lag 751/1997, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

Om bestämmande av straff

1 §

Straffarter

Ungdomsstraffet är ett särskilt straff för ett brott som någon har begått före fyllda 18 år.

10 a §

Ungdomsstraff

Den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år kan dömas till ungdomsstraff, om

1) böter är ett otillräckligt straff med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet och gärningsmannens tidigare brott och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, och

2) dömande till ungdomsstraff skall anses motiverat för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om flera brott behandlas samtidigt i domstolen, kan under de förutsättningar som anges i 1 mom. ungdomsstraff dömas ut för brotten även om gärningsmannen har begått endast en del av dem innan han eller hon fyllde 18 år.

Bestämmelser om ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar finns i 2 § om lagen om ungdomsstraff.

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande

Om straffet är ungdomsstraff, skall frihetsberövandet avräknas i skäligen mån så att det antal ungdomstjänststimmar som annars skulle dömas ut minskas.

Om straffet är ungdomsstraff skall frihetsberövandet *avräknas i skäligen mån.*

7 kap.

Om gemensamt straff

4 §

Övriga påföljder

För flera brott som lagförs samtidigt bestäms endast ett ungdomsstraff.

8 §

Beaktande av ett tidigare utdömt ungdomsstraff

Om den som har dömts till ungdomsstraff skall dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han eller hon har begått efter att ungdomsstraffet dömdes ut men innan verkställigheten av straffet har upphört, kan ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraffet. Den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts skall beaktas så som föreskrivs i 19 § lagen om ungdomsstraff.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Denna lag tillämpas på brott som har begåtts efter det att lagen har trätt i kraft. Lagen tillämpas också, om flera brott behandlas samtidigt och en del av brotten har begåtts före och en del efter ikraftträdande.

På brott som har begåtts innan denna lag har trätt i kraft tillämpas lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff (1058/1996) också efter ikraftträdandet, om inte något annat följer av 2 mom.

Genom denna lag upphävs 14 § 2 mom. lagen om försöksverksamhet med ungdomsstraff.

3.

Lag**om ändring av 8 § brottsskadelagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i brottsskadelagen av den 21 december 1973 (935/1973) 8 § 3 mom., sådant det lyder
i lag 1062/1996, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

8 §

Enligt denna lag ersätts dessutom sakska-
da som någon, som dömts till samhällstjänst
eller till ungdomsstraff, medan han utför ar-
bete eller uppgift som hör till samhälls- eller
ungdomstjänsten har orsakat den som har
ordnat tjänstgöringsplatsen eller en utomstå-
ende. Den som har ordnat tjänstgöringsplat-
sen skall också ersättas för vad han enligt
3 kap. 1 § 3 mom. skadeståndslagen har bli-
vit skyldig att betala till utomstående för
skada som orsakats medan arbete eller upp-
gift som hör till samhälls- eller ungdoms-
tjänsten utförs.

Enligt denna lag ersätts dessutom sakska-
da som någon som har dömts till samhälls-
tjänst eller ungdomsstraff vid utförandet av
arbete eller uppgifter som hör till samhälls-
tjänsten eller *ungdomsstraffet* har orsakat
den som har ordnat tjänstgöringsplatsen el-
ler *den plats där orientering i arbetslivet*
och i utförande av arbete ges eller en utom-
stående. Den som har ordnat tjänstgörings-
platsen eller *den plats där orientering ges*
skall också ersättas för vad denne enligt 3
kap. 1 § 3 mom. skadeståndslagen har blivit
skyldig att betala till utomstående för en
skada som orsakats medan arbete eller upp-
gifter som hör till samhällstjänsten eller
ungdomsstraffet utförs.

_____
Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
_____

4.**Lag****om ändring av 1 § lagen om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 30 december 1946 om skadestånd för olycksfall åt personer, som intagits i särskilda straff-, underhålls- och vårdanstalter (894/1946) 1 § 3 mom., sådant det lyder i lag 1063/1996, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalt eller som utför arbete eller uppgift som hör till samhällstjänsten eller ungdomstjänsten.

Denna lag tillämpas även på den som i stället för att hållas i anstalt har förordnats till eller placerats i arbete utom anstalt eller som utför arbete eller uppgifter som hör till samhällstjänsten eller *ungdomsstraffet*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
